

'Medewerking én tegenwerking, dat hoort erbij'

**Succesfactoren van lokale initiatiefgroepen en het belang daarvan voor de
Vereniging Rondom Kraaybeek**

Marian Blom

Rapport 209

'Medewerking én tegenwerking, dat hoort erbij'

Succesfactoren van lokale initiatiefgroepen en het belang daarvan voor de Vereniging Rondon Kraaybeek

Marian Blom

Leerstoelgroep RURALE Sociologie
Wageningen Universiteit en Researchcentrum

Wetenschapswinkel Wageningen UR
December 2004

Rapport 209

Colofon

'Medewerking én tegenwerking, dat hoort erbij'
Marian Blom
Leerstoelgroep Rurale Sociologie Wageningen UR

Wetenschapswinkel Wageningen UR, rapportnummer 209
December 2004

ISBN: 90-6754-863-4
Omslag: Andrew Zeegers, Domino Design Groningen
Druk: Drukkerij G.S.C. van Gils B.V., Wageningen
www.wur.nl/wewi

'Medewerking én tegenwerking, dat hoort erbij'

Rapportnummer 209

Marian Blom, Wageningen, december 2004

Vereniging Rndom Kraaybeek

P/a mw. M. Ingerman
Van Oosthuyselaan 23
3971 PD Driebergen – Rijsenburg
0343 - 517865

De VRK zet zich in voor het behoud van belangrijke ecologische en cultuurhistorische waarden op het voormalige landgoed Kraaybeek en de omliggende gebieden.

Leerstoelgroep RURALE Sociologie

Hollandseweg 1
6706 KN Wageningen
0317-484507
e-mail: ans.vanderlande@wur.nl
www.sls.wau.nl/rso

De leerstoelgroep Rurale Sociologie verzorgt wetenschappelijk onderwijs en onderzoek op het gebied van rurale ontwikkeling. De nadruk ligt hierbij op de diversiteit van ontwikkelingspatronen, de dynamiek van veranderingsprocessen en de sociaal economische betekenis van rurale activiteiten.

Wetenschapswinkel Wageningen UR

Postbus 9101
6700 HB Wageningen
0317-484659
e-mail: wetenschapswinkel@wur.nl
www.wur.nl/wewi
www.wetenschapswinkels.nl

Maatschappelijke organisaties zoals verenigingen en belangengroepen, die niet over voldoende financiële middelen beschikken, kunnen met onderzoeksvragen terecht bij de Wetenschapswinkel Wageningen UR. Deze biedt ondersteuning bij de realisatie van onderzoeksprojecten. Aanvragen moeten aansluiten bij de werkgebieden van Wageningen UR: duurzame landbouw, voeding en gezondheid, een leefbare groene ruimte en maatschappelijke veranderingsprocessen.

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	vii
Voorwoord	ix
Samenvatting	xi
1 Onderzoeksopzet en onderzoeksvraag	1
2 Methodologie	5
3 Beschrijving casus VRK	9
4 Analyse casus VRK	19
5 Beschrijving vier casussen	25
6 Analyse vier casussen	31
7 Synthese	41
8 Conclusies en aanbevelingen	51
9 Literatuuropgave	55
10 Literatuur ter inspiratie	55
Bijlage Gegevensverzameling casussen	57

VOORWOORD

Driebergen-Rijsenburg is een dorp dat rijk is aan veel groen, tot in het hart van de woongemeenschap. Dit groen is een aaneengesloten gebied van voormalige landgoederen die deel uitmaken van de Utrechtse Lustwarande. Het is recreatief, ecologisch en cultureel van grote waarde en een essentieel onderdeel van het goede woonklimaat van Driebergen. Het gebied lijdt echter onder een steeds toenemende “stedelijke druk”, terwijl door versnipperde eigendom en gebruikers verhoudingen er geen geïntegreerde visie ten aanzien van gebruik, onderhoud en toekomst voor bestaat. Hierdoor dreigt het gevaar dat door individuele deelbeslissingen van diverse actoren belangrijke kwaliteiten van het geheel voor de gemeenschap verloren gaan.

De Vereniging Rondom Kraaybeek (VRK) werd opgericht door omwonenden die bezorgd werden naar aanleiding van berichten in de regionale media over één van de betreffende voormalige landgoederen: Kraaybeek. De VRK heeft als doel het behoud van de ecologische, recreatieve en culturele waarden van het gebied als geheel. Het werd de leden van de vereniging al snel duidelijk dat het onwaarschijnlijk was dat zij de verschillende actoren in het gebied tot de ontwikkeling van een gemeenschappelijke ruimtelijke visie zouden kunnen bewegen. Onbevangen, maar terzake kundige krachten van buiten waren gewenst om bestaande verhoudingen, meningen en standpunten “op te schudden”.

Daartoe heeft de VRK de Wetenschapswinkel van Wageningen UR gevraagd om door wetenschappelijk onderzoek bij te dragen aan het ontwikkelen van een gemeenschappelijke visie. Twee studentonderzoekers zijn met dit probleem enthousiast aan de slag gegaan; Marian Blom, student biologische productiewetenschappen via de leerstoelgroep Rurale Sociologie en Eric van Hees, student Landgebruiksplanning.

Beide studenten hebben zich door gedegen en diepgaande feitenstudie zeer goed ingewerkt in de materie en de ontwikkelingen geschetst die ons gebracht hebben daar waar we nu staan in Driebergen-Rijsenburg. In de door hen georganiseerde “werkateliers voor de stakeholders” kwamen in brede discussies waardevolle ideeën voor de toekomst naar voren, op een manier die geheel nieuw was voor alle betrokkenen.

Marian houdt in haar studie de VRK, heel zinvol, een duidelijke spiegel voor. Zij schetst hun werkwijze en maakt duidelijk wat moet veranderen om meer effectief te functioneren in een interactief project als het onderhavige. Zij doet dit aan de hand van praktijkvoorbeelden. Mede daardoor heeft haar advies praktische waarde voor de VRK. Deze zal het dan ook zeker ter harte nemen! Eric zet alle betrokkenen aan het denken met de door hem –op basis van in de werkateliers opgedane ideeën- ontwikkelde scenario's. Men kon en mocht niet van hem verwachten dat hij een universele oplossing zou aandragen van “wat te doen door een ieder”. Hij reikt echter betrokkenen materiaal aan voor een te vormen toekomstvisie. Dit werd mogelijk door hun inbreng tijdens de werkateliers, waar zij vrij waren van beperkingen opgelegd door de beslommingen van het dagelijkse werk.

Het is aan de VRK en de “stakeholders” om het aangedragen materiaal te gebruiken bij hun werk dat van zo groot belang is voor het behoud van essentiële waarden van het woonklimaat van Driebergen-Rijsenburg. Met dank aan alle betrokkenen zullen wij graag gebruik maken van het door Marian en Eric geleverde werk.

De Vereniging Rondom Kraaybeek.
Driebergen-Rijsenburg, Januari 2005.

SAMENVATTING

De Vereniging Rondom Kraaybeek zet zich in voor het behoud van de belangrijke ecologische en cultuurhistorische waarden van het voormalig landgoed Kraaybeek en de omliggende gebieden in de gemeente Driebergen-Rijsenburg. De vereniging spoort landgoedeigenaren, gemeente en andere belanghebbenden aan om een gemeenschappelijke ruimtelijke visie te ontwikkelen. Daarmee hoopt ze dat de genoemde waarden behouden blijven. Aan de Wetenschapwinkel stelde de vereniging de vraag hoe ze die gemeenschappelijke visie kon bereiken. Deze vraag is verdeeld over twee onderzoeken. Dit onderzoek concentreert zich op de volgende twee vragen: 'Wat kan de VRK leren van de successen van andere initiatiefgroepen?', en: 'Welke factoren dragen er toe bij dat een lokale initiatiefgroep haar doel bereikt?'

Voor de vergelijking met de casus van de VRK zijn vier (deels) succesvolle casussen geselecteerd. Een analyse van die casussen leverde een lijst van tien succesfactoren die hebben bijgedragen tot het succes van de vier casussen. Deze succesfactoren zijn: meedenken met behoud van zelfstandigheid; professioneel zijn in presentatie, organisatie en kennis; een heldere visie opstellen; invloedrijke en praktische netwerken gebruiken of opzetten; streven naar algemeen belang of draagvlak; de houding van de gemeente en de invloed daarop; beschikbare wettelijke mogelijkheden benutten als hulpmiddel; creatief de financiële armslag vergroten; de pers strategisch inschakelen en tijd investeren.

Wanneer men de VRK vergelijkt met de succesvolle casussen, blijken er mogelijkheden te zijn voor de VRK om dichterbij de realisering van haar doelstellingen te komen. Het zijn mogelijkheden die strategische keuzes vragen van de vereniging. De aanbevelingen zijn daarom gericht op en gerangschikt rondom mogelijke strategische keuzes voor de VRK. Nauwere samenwerking met andere partijen vraagt een heroverweging van haar plannen voor de gemeente en de andere partijen. Ook is het verstandig aansluiting te zoeken bij bestaande projecten en plannen van de gemeente en provincie. Vergroting van de achterban en benadrukken van het algemeen belang zijn belangrijk voor invloed bij de gemeente en voor het imago van een initiatiefgroep. Een keuze voor een grote achterban betekent dat de VRK meer naar buiten zal moeten treden. Dit zal gevolgen hebben voor de organisatie, de boodschap die ze uitdraagt en de activiteiten die ze onderneemt. Algemeen belang kan de VRK benadrukken door aansluiting te zoeken bij concrete acties van gemeente of zelf een concreet project op te zetten.

1 ONDERZOEKSOPZET EN ONDERZOEKSVRAAG

Driebergen-Rijsenburg is een groene gemeente met ruim 18.000 inwoners aan de westkant van de Utrechtse Heuvelrug. In het noorden van deze gemeente wisselen woonwijken en voormalige landgoederen elkaar af. Het voormalige negentiende-eeuwse landgoed Kraaybeek ligt in dat gebied. Een groep van bewoners rondom dat landgoed zet zich in voor het behoud van de belangrijke ecologische, recreatieve, educatieve en cultuurhistorische waarden van het voormalig landgoed Kraaybeek en de omringende gebieden, zoals het naastgelegen landgoed Beukenstein, het seminarierrein en de Heidetuin. De bewoners, verenigd in de Vereniging Rondom Kraaybeek (VRK), sporen landgoedeigenaren, gemeente en andere belanghebbenden aan om een gemeenschappelijke ruimtelijke visie te ontwikkelen. Daarmee hopen ze dat de genoemde waarden behouden blijven. De VRK is in 2001 opgericht. Eind 2003 heeft de VRK een vraag gesteld aan de Wetenschapswinkel van Wageningen Universiteit en Researchcentrum (Wageningen UR).

1.1 Een vraag, twee onderzoeken

De overkoepelende onderzoeksvraag die de VRK in overleg met de Wetenschapswinkel vaststelde was: 'Hoe komen we tot een breed gedragen visie over de groene ruimte voor de noordelijke rand van Driebergen?' Deze vraag is gesplitst in twee onderzoeken. Eén onderzoek richt zich op de inhoud van de visie. Vragen die daar aan de orde komen zijn: wat zijn de meningen van betrokkenen, waarover is consensus en waarover is verschil van mening? Eric van Hees, student landgebruiksplanning voerde het onderzoek naar die vragen uit. Hij heeft samen met de eigenaren, gemeente en andere belanghebbenden de ruimte voor een gemeenschappelijke visie verkend. Zijn onderzoek staat in rapport nummer 206 van de Wetenschapswinkel. Dit onderzoek, rapport 209, richt zich op de VRK en de wijze waarop ze haar doel kan bereiken.

1.2 Centrale vragen van dit onderzoek

De VRK heeft zichzelf een doel gesteld en ze heeft daar een middel voor gekozen, namelijk het bereiken van een gemeenschappelijke visie voor iedereen die invloed heeft op de landgoederen en de groene terreinen er omheen. De gemeenschappelijke visie moet ervoor zorgen dat het groen en de cultuurhistorie behouden blijven. In dit onderzoek ben ik er vanuit gegaan dat initiatiefgroepen zoals de VRK hun doel op verschillende manieren kunnen bereiken. Door vergelijking tussen de VRK en vier andere groepen kan de VRK suggesties voor nieuwe strategieën oppikken of gesterkt worden in de keuze van reeds ondernomen acties. De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek is dan ook:

(1) 'Wat kan de VRK leren van de successen van andere initiatiefgroepen?'

In het onderzoek zullen vier andere casussen het materiaal leveren voor een antwoord op deze vraag. De bovenstaande vraag verdient nog verdere uitwerking. Ze veronderstelt dat er in de praktijk van de lokale initiatiefgroepen factoren zijn te onderscheiden die bijdragen aan het slagen van het doel van een groep. En ze veronderstelt vergelijkbaarheid van casussen. Aan deze vraag liggen dus twee subvragen ten grondslag.

- (1a) 'Welke factoren dragen er toe bij dat een lokale initiatiefgroep haar doel bereikt?'**
- (1b) 'In welke mate zijn de omstandigheden waarin lokale initiatiefgroepen zich bevinden vergelijkbaar?'**

Vraag 1a bevat termen die uitleg of bespreking verdienen, te beginnen bij het woord 'factor'. Een factor is volgens het Wolters' woordenboek *'een omstandigheid of een kracht die invloed op de uitslag van iets uitoefent'* (Wolters' Woordenboek Nederlands Koenen, 1988). Een 'factor die er toe bijdraagt' is dan in deze omstandigheid de kracht die een positieve invloed heeft op het doel van een initiatiefgroep. Een kortere omschrijving, die ik in het vervolg vaak gebruik is 'succesfactor'. Door de keuze voor deze opzettelijk brede term worden er weinig factoren bij voorbaat uitgesloten.

Een volgend begrip is 'lokale initiatiefgroep'. Dit valt weer uiteen in 'lokaal' en 'initiatiefgroep'. Lokaal betreft de geografische afbakening van het 'werkgebied' van een groep. Een kindertehuis in Roemenië ondersteunen is bijvoorbeeld geen lokaal doel voor een Nederlandse groep. De leefbaarheid van de eigen wijk vergroten is wel een lokaal doel. Relevant is vooral waar nu de grens ligt. Volgens het eerder aangehaalde woordenboek is 'plaatselijk' synoniem voor 'lokaal' (Wolters' Woordenboek Nederlands Koenen, 1988). In het spraakgebruik en afhankelijk van de context kan dat ook verschillende omvang hebben. In dit onderzoek is lokaal opgevat als een gebied dat kleiner is dan een provincie.

Voor het begrip initiatiefgroep sluit ik me deels aan bij de omschrijving die Remmers et al. geven, hoewel de initiatiefgroepen die ik heb geselecteerd zich niet beperken tot het platteland: 'Dit rapport gaat over de rol van groepen van burgers, boeren en bedrijven die in een dorp of regio zorg om de toekomst van hun omgeving hebben, en dit vertalen in concrete voorstellen en activiteiten. Zij worden in dit rapport 'initiatiefgroepen' genoemd.' (Remmers et al, 2000:1). Er is sprake van een collectief. Verder zit hier het element van de geografische afbakening in, iets dat in mijn onderzoeksvraag afzonderlijk wordt verwoord. Tot slot gaat het om de toekomst van de omgeving, waarmee het initiatief het private belang overstijgt.

Overigens kan een doel dat het private belang, het eigenbelang, overstijgt toch een element van eigenbelang in zich hebben. Wanneer inwoners van een woonwijk geen nieuwbouw in hun stadspark willen, is er dan sprake van eigenbelang vanwege het verdwijnen van hun hondenuitlaatplaats of kinderspeelplekje? Of is dat in het kader van het algemenere belang voor het behoud van de leefbaarheid in steden? En boeren, voor hun inkomen vaak afhankelijk van het land om hen heen, strijden die tegen de nieuwe rondweg voor de eigen boterham of doen ze dit ook voor het behoud van het oude cultuurlandschap? Vaak is het een kwestie van beeldvorming. Verderop in dit onderzoek komt de verhouding tussen eigenbelang en algemeen belang nog uitgebreid aan de orde.

Er is een verschil tussen wat Remmers et al onder initiatiefgroep scharen en waar dit onderzoek van uit gaat. Binnen hun definitie vallen ook op verzoek van de overheid opgerichte groepen. Ik heb er voor gekozen deze groepen niet mee te nemen. Reden daarvoor is dat een groep bewoners die uitgenodigd wordt om mee te praten een andere uitgangspositie heeft dan groepen die zelf met een plan komen. Afgezien van

de moeilijkheden van de gemeente om met het resultaat van die interactieve besluitvormingsprocessen om te gaan (Edelenbos en Monnikhof, 2001: 92), hoeven de bewoners in ieder geval niet meer een voet tussen de deur te krijgen om bij de ambtenaren gehoord te worden.

Het volgende onderdeel dat uitwerking behoeft is vraag 1b, de vergelijkbaarheid van casussen. Door enkele criteria te hanteren bij de selectie van de casussen is de veronderstelling dat de succesfactoren van de casussen vergelijkbaar zijn. Een van die criteria komt bij vraag 1a al aan de orde. Het gaat in alle casussen om lokale initiatiefgroepen. Maar er zijn nog meer criteria. Zo is er bewust gekozen voor allemaal Nederlandse casussen, waardoor dezelfde wetgeving en procedures gelden. Ook moet een groep iets tot stand hebben gebracht. Groepen die nog geen resultaat hebben geboekt, kan men immers moeilijk bevragen op hun succesfactoren. Verder moeten de groepen iets tot stand gebracht hebben voor een bepaalde redelijk openbare plek. Dat heeft als achtergrond dat de casus van de VRK ook de inrichting van een plek als basis heeft. Door te kiezen voor andere casussen die met ruimtelijke ordening te maken hebben, is het waarschijnlijker dat de casussen vergelijkbaar zijn. Grote verschillen in doelstelling ben ik ook uit de weg gegaan. Bij grote verschillen in doelstelling bestaat het risico dat de vergelijkbaarheid van de succesfactoren kleiner is. Groepen die verbetering van het inkomen tot doel hadden, zoals boerencoöperaties of stichtingen ter bevordering van streekproducten zijn zodoende niet geselecteerd.

Wat wel afwijkt in de casussen is de omgeving waarin het zich afspeelt. Stad of platteland is geen criterium. De veronderstelling is dat de feitelijke problemen wel kunnen verschillen, maar dat de manieren waarop een groep opereert en successen boekt niet anders is op het platteland dan in de stad.

Als vragen blijven nu vraag 1 en 1a staan. 'Wat kan de VRK leren van de successen van andere initiatiefgroepen?', en 'Welke factoren dragen er toe bij dat een lokale initiatiefgroep haar doel bereikt?'

1.3 Verloop onderzoek

De beantwoording van de vragen is als volgt opgezet: allereerst wordt materiaal verzameld over de VRK en wordt de casus besproken. Daaruit volgt een lijst van factoren die van belang zijn voor het succes van de casus. Vervolgens komen vier andere casussen aan de orde. Daar bespreek ik welke factoren in die gevallen bijdragen tot succes. Tot slot vergelijk ik de VRK met de andere casussen, onderzoek wat de VRK kan leren van de andere casussen en geef aanbevelingen. Bij de vaststelling van de factoren kijk ik ook of factoren samenhangen; of ze deel uitmaken van een strategie van de groep.

Nog iets over het karakter van dit onderzoek. Dit is een kwalitatief en praktijkgericht onderzoek. Kwalitatief in de zin dat het uit gaat van open en flexibele informatieverzameling, dat een beperkte voorstructurering van het materiaal aanwezig is, dat er een afwisseling is van materiaal verzamelen en analyseren en dat de onderzoeker zich als persoon inzet. (Maso en Smaling 1998: 9). En praktijkgericht, aangezien het is opgezet om een praktisch toepasbaar antwoord te vinden op de vraag die de VRK stelt en niet om een bijdrage te leveren aan theorievorming.

Tot slot van deze paragraaf aandacht voor de samenwerking met Van Hees, die eerder met zijn onderzoek startte. Van Hees is november 2003 gestart met zijn onderzoek, ik in januari 2004. We hebben op sommige onderdelen samengewerkt. Bij de gegevensverzameling had ik veel profijt van Van Hees' eerdere start. Bij de interviews konden we samenwerken. Ook heb ik deelgenomen aan de avonden waar belanghebbenden op verzoek van Van Hees spraken over de landgoederen. Beide onderzoeken zijn begeleid door dezelfde commissie, waarin de studentbegeleiders van Wageningen UR, de projectleider namens de Wetenschapswinkel, twee leden van de VRK en een vertegenwoordiger van het Utrechts Landschap zitting hadden.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk een omvat de inleiding en het onderzoeksvoorstel. In dit voorstel worden de centrale vraag en de onderzoeksvraag geformuleerd. *Hoofdstuk twee* beschrijft de keuzes die in dit onderzoek zijn gemaakt voor gegevensverzameling en analyse. In *Hoofdstuk drie* volgen de ontwikkelingen van het landgoed Kraaybeek en omliggende gebieden. In dat hoofdstuk beschrijf ik ook de geschiedenis van de VRK en de stand van zaken medio 2004. *Hoofdstuk vier* bevat de analyse van de VRK. Ik sluit dat hoofdstuk af met een kort overzicht van de factoren die van invloed zijn op het verloop van de zaak waarvoor de VRK zich inzet. In *hoofdstuk vijf* worden de vier casussen kort gepresenteerd. Daarna volgt in *hoofdstuk zes* een analyse van de casussen. Hieruit komen succesfactoren naar voren. Overeenkomsten en verschillen tussen de casussen worden hier besproken. In *hoofdstuk zeven* volgt de synthese: een vergelijking tussen de onderzochte casussen en de 'VRK-casus'. *Hoofdstuk acht* geeft de conclusies van het onderzoek en aanbevelingen voor de VRK.

2 METHODOLOGIE

In het vorige hoofdstuk is kort de probleemstelling geschetst en vervolgens de onderzoeksvraag opgesteld. Dit hoofdstuk behandelt de keuze voor de casussen, de wijze van materiaal verzamelen en de analyse methode.

2.1 De keuze van de casussen

De criteria voor de vier overige casussen zijn in hoofdstuk één aan de orde gekomen. In het kort gaat het om initiatiefgroepen;

- in Nederland;
- die zelf het initiatief hebben genomen tot oprichting van de groep;
- die een lokaal belang nastreven;
- die een doelstelling hebben die niet te ver afstaat van de doelstelling van de VRK;
- die iets nastreven dat het private belang overstijgt;
- die een doel hebben dat gevolgen heeft voor de inrichting van de ruimte;
- die hun doel deels of helemaal bereikt hebben.

Daarnaast is er een heel praktisch criterium gehanteerd. De casussen moesten toegankelijke informatie beschikbaar hebben over hun ontstaan en hun activiteiten. De achtergrond van dit criterium is dat in korte tijd de casus beschreven en geanalyseerd moest worden.

Binnen deze kaders is gezocht naar zoveel mogelijk verschillende casussen. Deze diversiteit is bewust opgezocht. Zo ontstaat een indruk van de variatie. De volgende vier casussen zijn gekozen.

- Hart voor Oosterbeek; dit is een kleine groep kritische burgers die haar stem doet gelden bij de herinrichting van het centrum van Oosterbeek.
- De Werkgroep Innovatie Nieuwerbrug; deze groep werkt aan een leefbaarheidsplan voor Nieuwerbrug.
- Stichting de Sterremolen; deze stichting heeft in de Utrechtse wijk Lombok de herbouw van een historische houtzaagmolen gerealiseerd.
- Hoekschevaards Landschap; dit is een regionale vereniging die veel bereikt heeft op het gebied van natuur en milieubehoud in de Hoeksche Waard. Belangrijk wapenfeit is de realisatie van een bezoekerscentrum.

In hoofdstuk vijf worden geschiedenis en bereikte resultaten uitvoeriger beschreven.

Doorgaans leer je niet alleen van geslaagde casussen, maar minstens zoveel van een gefaalde zaak. Aanvankelijk zou een mislukte casus ook onderdeel uitmaken van dit onderzoek. Een dergelijke casus bleek echter veel lastiger te vinden te zijn en uiteindelijk is er in verband met de planning van het onderzoek niet verder meer gezocht en van deze casus afgezien.

In de navolgende tabel zijn per casus een aantal karakteristieken opgenomen, waarbij met grijstinten is aangegeven welke factoren verschillen van de VRK. De lijst is gaandeweg het onderzoek gecompleteerd. Bij eerste afweging waren niet alle karakteristieken duidelijk. Als er in ieder geval één opvallend van de VRK verschillende karakteristiek bekend was, viel het besluit de casus wel of niet te accepteren. Dit kenmerk is met donkergrijs aangegeven.

Tabel 1: vergelijking casussen

VRK	Casus 1 Hart voor Oosterbeek	Casus 2 Werkgroep Innovatie Nieuwerbrug	Casus 3 Stichting de Sterremolen	Casus 4 Hoeksche Waards Landschap
Middelgrote gemeente	Middelgrote gemeente	Kleine kern	Stad	Regio
Kleine groep	Kleine groep	Grote groep, veel actieve leden	Kleine groep	Grote groep, veel actieve leden
Voornamelijk particulier eigendom	Gemeente en particulier eigendom	Gemeente en particulier eigendom	Gemeente-eigendom	Gemeente en particulier eigendom
Overleg met gemeente en andere belanghebbenden	Overleg alleen met gemeente	Overleg alleen met gemeente	Overleg met gemeente, provincie en ov. financiers	Overleg met gemeente, provincie en rijk
Veel is al beslist	Vroeg erbij		Vroeg erbij, geen tijdsdruk	
		Hechte gemeenschap		
Hoog opleidingsniveau	Hoog opleidingsniveau	Gemiddelde opleiding	Hoog opleidingsniveau	Gemiddelde opleiding
NIMBY	Geen NIMBY-belang	Beetje NIMBY	Beetje NIMBY	NIMBY op regionaal niveau
Natuur en cultuurhistorie	Cultuurhistorie en leefbaarheid	Heel breed onderwerp (leefbaarheid)	Cultuurhistorie	Natuur en milieu en cultuurhistorie
Start met protest	Protestorganisatie (start)	Geen protestorganisatie	Protestorganisatie (start)	Protestorganisatie
			Vooraf fondsenwerving	Zelf gebieden beheren

Donkergrijs = oorspronkelijk afwijkende karakteristiek,

Lichtgrijs = andere afwijkende karakteristieken

Leeg = geen vergelijking gemaakt.

2.2 Het materiaal

Met de casus van de VRK begint dit onderzoek. Deze casus is het meest uitgebreid beschreven en er is het meeste materiaal voor verzameld. In de bijlage staat een overzicht van het verzamelde materiaal. De bronnen zijn: rapporten die op verzoek van de gemeente of van andere belanghebbenden zijn opgesteld, notulen van de vereniging zelf, notulen van de raadsvergaderingen, commissievergaderingen en collegevergaderingen van de gemeente Driebergen-Rijsenburg. Verder de verslagen van de drie werkateliers die Van Hees samen met de VRK organiseerde, de notulen van de begeleidingscommissie, drie interviews met belanghebbenden, een bezoek aan een bestuursvergadering en een interview met de exvoorzitter van de VRK. Ook krantenartikelen hoorden bij het materiaal. Het materiaal is verzameld in de periode van januari 2004 tot en met oktober 2004. Er bestond van tevoren geen vastomlijnd plan voor het verzamelen van informatie. Met hulp van de bovenstaande informatie is onder andere een historisch overzicht van gebeurtenissen gemaakt, dat de basis voor hoofdstuk 3 vormt.

Het materiaal voor de vier overige casussen is als volgt verzameld. Op basis van mondelinge informatie van vrienden, docenten en bekenden over diverse casussen en documentatie in de vorm van websites of ander informatiemateriaal maakte ik een selectie met hulp van de hierboven beschreven criteria. Bij een geschikte casus nam

ik contact op met iemand van de initiatiefgroep om een afspraak te regelen. De interviews waren altijd met de voorzitter of medeoprichter van de groep. Dat was gebaseerd op de verwachting dat deze personen overzicht hadden over voor de groep belangrijke gebeurtenissen en dat zij zich een oordeel hadden gevormd over de acties die belangrijk waren geweest om het doel te bereiken. In alle gevallen gaven de geïnterviewden aanvullende informatie, zoals informatiebulletins, plattegronden of brochures. Aan het eind van het gesprek vroeg ik een naam van iemand bij de gemeente. Vervolgens werd deze ambtenaar of beleidsmaker geïnterviewd. De beslissing gemeente en groepen apart te interviewen werd ingegeven door de veronderstelling dat men minder vrijuit zouden praten in een gezamenlijk interview. Daarnaast werden de mensen zoveel mogelijk persoonlijk opgezocht. Telefonische interviews werden vermeden. Doel hiervan was mensen vrijer te laten praten.

In alle gevallen ontvingen de geïnterviewden vooraf een vragenlijst die een leidraad vormde voor het gesprek. De gesprekken met de initiatiefgroepen vonden op verschillende locaties plaats. Tweemaal bij mensen thuis, een keer in een gemeentehuis en een keer in een werkkamer van Wageningen UR. De gesprekken met vertegenwoordigers van de gemeente vonden in alle gevallen plaats in gemeentegebouwen: het gemeentehuis of een wijkkantoor. De gesprekken werden opgeschreven en later uitgewerkt. De teksten zijn niet ter correctie voorgelegd aan de geïnterviewden.

Bij sommige casussen verliep de dataverzameling wat anders. Bij Hoekschevaards Landschap zijn twee personen geïnterviewd: de beheerder van het bezoekerscentrum en de voorzitter van de vereniging. De beheerder had veel informatie over de vereniging maar was niet persoonlijk betrokken geweest bij de totstandkoming van het bezoekerscentrum. De voorzitter wel. Ook bij Hoekschevaards Landschap heb ik de vertegenwoordiger van de gemeente Oud-Beijerland per e-mail en telefonisch bevestigd. De lange reisafstand en tijdgebrek waren de redenen hiervoor. In het geval van Nieuwerbrug waren op initiatief van de groep zelf in één interview een vertegenwoordiger van de gemeente en van de initiatiefgroep aanwezig. Ik heb later nog telefonisch informatie gevraagd aan de initiatiefgroep.

2.3 De analyse

Om de factoren die van belang zijn in de casus van de VRK te identificeren, is het verzamelde materiaal geanalyseerd. Door relevante uitspraken en vermelde gebeurtenissen in notulen, rapporten, interviewteksten en dergelijke aan te strepen ontstond een lijst van factoren. Hoe werd nu bepaald wat relevant was? De regelmaat waarmee iets naar voren kwam speelde een rol. Hoe vaker genoemd, hoe relevanter. Verder is gekeken naar factoren die niet alleen in interviews werden genoemd, maar ook in meer officiële stukken als rapporten en (raads)notulen.

Van invloed was daarnaast het begrip 'kapitaal' uit een theorie van de Franse socioloog Bourdieu. Volgens Bourdieu heeft een mens verschillende vormen van kapitaal tot zijn beschikking om zijn doel te bereiken. Niet alleen geld of bezittingen vormen kapitaal in de meest letterlijke zin van het woord, maar ook kennis en opleiding. Een derde vorm van kapitaal is status of prestige en tot slot kan ook het netwerk dat iemand bezit kapitaal zijn. (Jenkins, 1992: 85). Ik heb gekeken of deze kapitalen aanwezig waren bij de initiatiefgroep.

Andere informatie die van invloed is geweest bij de analyse komt uit het rapport van Remmers. Initiatiefgroepen hadden zelf aangegeven welke eigenschappen een rol spelen, wil een initiatiefgroep succesvol zijn.

Tabel 2: belangrijke kwaliteiten van initiatiefgroepen. (Bron: Remmers, 2000:12)

	Eigenschappen van succesvolle initiatiefgroepen	% die dat essentieel of belangrijk vindt.
1	Houdt achterban betrokken	92
2	Blijft begrijpbaar voor eigen achterban	87
3	Heeft (begin van) gebiedsvisie	83
4	Groep heeft zelf uitvoerbare activiteiten	82
5	Heeft goede interne organisatie	82
6	Heeft duidelijke trekker	73
7	Boekt aansprekende resultaten	73
8	Heeft gevoel voor politiek-maatschappelijke haalbaarheid	65
9	Geeft eigen strategie niet zomaar uit handen	64
10	Heeft gezag naar de eigen achterban	58
11	Heeft ideeën over ambitieuzere vervolgactiviteiten	58
12	Heeft (begin van) samenwerking met andere maatschappelijke groepen	48

Bij de vier casussen verliep de analyse in wezen niet anders. Al het materiaal van de groep en van de gemeente werd beoordeeld op relevante uitspraken. Wat relevant was, werd vooral beoordeeld door vergelijking tussen uitspraken in interviews van enerzijds de groep en anderzijds de gemeente. Maar ook eerder verworven kennis (zie hiervoor) en de eerder opgestelde factoren speelden een rol. Een volgende stap was de overeenkomsten en de verschillen tussen de casussen te signaleren. Sommige factoren zijn daarbij samengevoegd; andere apart behandeld. Dat is naar eigen inzicht gebeurd en zoveel mogelijk verantwoord in hoofdstuk zes. Ook is daar de rangschikking van de factoren toegevoegd.

In hoofdstuk zeven zijn beide onderdelen van het onderzoek met elkaar vergeleken. Dit gebeurde aan de hand van enkele vragen. Per onderdeel werden de volgende vragen besproken:

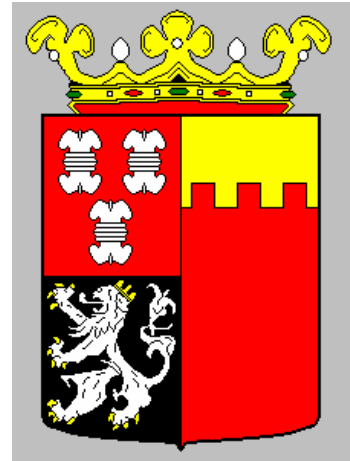
- Hoe zit het met de vergelijkbaarheid van de factoren?
- Waarom is deze factor belangrijk?
- Welke rol heeft deze factor in het verleden van de VRK gespeeld?
- Kan de VRK er iets mee in de toekomst?

Tot slot zijn de conclusies voor de VRK vastgelegd in een reeks van aanbevelingen. Bij die aanbevelingen zijn de strategische afwegingen die de VRK kan maken leidraad voor de rangschikking geweest.

3 BESCHRIJVING CASUS VRK

3.1 Driebergen-Rijsenburg

Driebergen-Rijsenburg ligt aan de westzijde van de Utrechtse Heuvelrug, zo'n 15 kilometer ten oosten van de stad Utrecht en grenzend aan de zuidkant van de gemeente Zeist. Driebergen-Rijsenburg heeft ruim 18.000 inwoners. De naam verradt al dat ze uit twee kernen bestaat; Driebergen en Rijsenburg. Rijsenburg is begin 19^e eeuw door de handelaar Van Oosthuysen gesticht toen hij een kerk en 16 huizen op het terrein van het voormalige kasteel Rijsenburg liet bouwen. Driebergen stamt uit eerdere tijden. In de middeleeuwen was het een engdorp¹, met een kleine kern waar ambachtslieden en arbeiders woonden en een buitengebied met boerderijen. Na de middeleeuwen ontwikkelde het dorp zich gestaag. Na 1850 nam het aantal buitenplaatsen toe en eind 19^e eeuw was een groot deel van het gebied in Driebergen in bezit van landgoedeigenaren. Rond 1900 begon de bebouwing van Driebergen en Rijsenburg zich uit te breiden. Deze uitbreiding werd onder andere veroorzaakt doordat tram en trein de mogelijkheid schiepen om in Utrecht te werken en 'buiten' te wonen. De Heuvelrug werd een populaire vestigingsplaats en de afzonderlijke dorpjes Driebergen en Rijsenburg groeiden aan elkaar. In 1931 zijn Driebergen en Rijsenburg samengevoegd tot één gemeente (van Groningen, 1999).

Figuur 1 : gemeentewapen van Driebergen-Rijsenburg
Bron: www.nwg.nl

3.2 De landgoederen en hun omgeving

De zone van buitenplaatsen die in de 18e en 19e aan de voet van de stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug is ontstaan, wordt de Stichtse Lustwarande genoemd. Ze strekt zich uit over De Bilt, Zeist, Driebergen-Rijsenburg, Doorn, Leersum, Amerongen en Rhenen. De naast elkaar gelegen landgoederen Beukenstein en Kraaybeek maken deel uit van de Stichtse Lustwarande. Deze twee landgoederen

Figuur 2 : landgoederen Kraaybeek en Beukenstein liggen in noord Driebergen-Rijsenburg. Bron: ANWB stratenboek

¹ Een engdorp wordt gekenmerkt door boerderijen bij een centrale open ruimte (de zogenoemde 'brink') met een drinkplaats voor het vee. Daaromheen de 'engen', het bouwland, en vervolgens de wat vochtigere en lager gelegen gemeenschappelijke weide, de 'meent'. Tenslotte daarachter de 'maten', de hooilanden.

vormen de kern van het gebied waar de VRK zich voor inzet. Ze liggen aan de drukke Hoofdstraat. Ten noorden van Beukenstein en aan de overzijde van de Hoofdstraat zijn woonwijken aangelegd. Zuidelijk van landgoed Kraaybeek liggen twee villa's met diepe achtertuinen, Blijdorp en Bloemenoord. Zuidoostelijk en zuidelijk van landgoed Kraaybeek liggen de Van Oosthuyselaan en de Diederichslaan. In deze straten staan vooral vrijstaande huizen met ruime tuinen uit de twintiger en dertiger jaren van de vorige eeuw. De groene gebieden die aan deze straten grenzen zijn ook onderdeel van het gebied dat de VRK wil beschermen. In het noordoosten en oosten ligt het Rijsenburgse bos met de Heidetuin, in het zuiden en zuidoosten het park Seminarie. De geschiedenis van Kraaybeek en Beukenstein worden hierna verder toegelicht.

Figuur 3: de landgoederen Kraaybeek en Beukenstein en de directe omgeving. Bron: Van Hees, 2004

3.2.1 Historie landgoed Kraaybeek²

De buitenplaats Kraaybeek werd rond 1840 door Margaretha de Jongh gesticht en was bedoeld als beleggingsobject. Het oorspronkelijke landgoed was uitgestrekt. De familie Diederichs, die het landgoed kocht, schonk in 1901 een groot bosgedeelte van het landgoed aan de gemeente Rijsenburg. Het huis en het resterende deel van het landgoed kwamen in handen van leden van de familie Melvill van Carnbee die het huis in 1911 transformeerden van een neoclassicistisch huis naar een eclectische villa.

Na de dood van haar man liet weduwe Melvill van Carnbee in 1924 het buitengoed veilen. Percelen langs de Diederichsstraat en aan de nog naamloze Van Oosthuyselaan - tot dan toe een afgesloten eigen weg op Kraaybeek - gingen in verschillende handen over. Op die percelen werden woningen gebouwd. Baron Van Heemstra werd de nieuwe bewoner van het hoofdgebouw. In 1930 werd dat in gebruik genomen als particulier bejaardenverpleegtehuis. Bij een brand in 1970 werd het huis verwoest, waarbij acht bejaarden om het leven kwamen. In 1972 werd het voorste deel van het landgoed verkocht ten behoeve van de nieuwbouw aan Stichting Kraaybeek. In 1976 verrezen daar de huidige serviceflats. Momenteel omvat het complex 79 appartementen die bij voorkeur bedoeld zijn voor ouderen die een binding met de antroposofie hebben. De serviceflats van Stichting Kraaybeek voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd. Vanaf eind 20^e eeuw zijn er plannen om de flats te renoveren of te herbouwen.

Van de resterende 5 ha van het landgoed werd in 1977 3,5 ha verkocht aan de Stichting Onroerend Goed Kraaybeekerhof (St. OG Kraaybeekerhof). Een veelheid van huurders en vrijwilligers nam het terrein in gebruik, waarvan het Studiecentrum Kraaybeekerhof (het Studiecentrum) de belangrijkste is. Het Studiecentrum verzorgt opleidingen en cursussen in de biologisch-dynamische landbouw³. Dit terrein noem ik in het vervolg de Kraaybeekerhof. De resterende grond werd in 1982 verkocht aan de Rudolf Steiner Stichting, later de Leendert Mees Stichting genoemd. Deze stichting is een zusterorganisatie van de stichting Kraaybeek. De Leendert Meesstichting wilde een verpleeghuis, de Maretak, op dit terrein te bouwen. De vergevorderde plannen sneuvelden eind jaren tachtig, omdat de provincie Utrecht de plannen niet goedkeurde. Het bestemmingsplan werd niet gewijzigd, zodat op het terrein de bestemming 'bijzondere gebouwen' bleef rusten. Naar dit terrein wordt in het vervolg verwezen als de Maretakgronden.

3.2.2 Historie landgoed Beukenstein

Aan de Hoofdstraat ligt het park van de voormalige buitenplaats Beukenstein, voorheen Petrusberg of Pietersberg geheten. De buitenplaats werd gesticht in de periode 1818 tot 1828 ook door Margaretha de Jongh en diende net als Kraaybeek

² De historische beschrijvingen van Landgoed Kraaybeek en Beukenstein zijn overgenomen van de digitale monumentengids voor Driebergen-Rijsenburg, te vinden op www.digipub.nl/monumenten/. Die beschrijvingen zijn voor het merendeel overgenomen uit: Gaasbeek, F., S. van Ginkel-Meester (1996) Driebergen-Rijsenburg, geschiedenis en architectuur, Stichting Kleine Geschiedenis van de Heuvelrug, Driebergen-Rijsenburg.

³ De biologisch-dynamische methode is ontstaan in 1922 na een vraag aan Rudolf Steiner, grondlegger van de antroposofie, of hij aanwijzingen kon geven voor de landbouw. In 1924 hield hij te Koberwitz (bij Breslau) een cursus voor landbouwers die de grondslag legde voor het verdere werk in deze richting. (Veltman, 1973:88)

als een belegging. Bij het huis hoorde een bescheiden park. Begin jaren negentig van de negentiende eeuw werd het oude huis vervangen door een grote villa in eclectische stijl en er werd grond bijgekocht. In 1910 werd tuinarchitect L.A. Springer gevraagd om het gehele park tot een eenheid te smeden. Het Springerpark is deels verloren gegaan, maar er zijn plannen om de tuin in oude staat terug te brengen. De Stichting behoud historisch park Beukenstein ijvert voor herstel.

Villa Beukenstein bestaat niet meer. Begin jaren zeventig is dit gebouw afgebroken en in 1978 is het huidige verzorgingshuis Beukenstein gebouwd. Oorspronkelijk was het van rooms-katholieke signatuur. In de jaren na de oprichting vormden oudere religieuzen nog een aanzienlijk deel van de bewoners, maar tegenwoordig is gezindte niet meer bepalend voor toelating tot Beukenstein.

Vanaf 1994 maakt de directie van het verzorgingshuis plannen voor vernieuwing en uitbreiding van het gebouw. Reden hiervoor is dat het gebouw niet meer aan de ARBO-eisen voor het personeel en niet meer aan de woonnormen voor de bewoners voldoet. Daarnaast is uitbreiding nodig omdat Beukenstein is gefuseerd met verpleeghuis St. Elisabeth in Lage Vuursche, dat van de huidige locatie verdwijnt. In de vroegste plannen is sprake van samenwerking met Stichting Kraaybeek; in latere plannen komt die samenwerking niet meer voor. Bij nieuwbouw wordt de Springertuin zoveel mogelijk ontzien. Het ziet er naar uit dat de nieuwbouwplannen gerealiseerd gaan worden. Er is inmiddels een sloopvergunning afgegeven voor het verzorgingshuis.

3.3 Stand van zaken eind 20e eeuw

Al deze veranderingen resulteerden eind 20^e eeuw in de volgende situatie. Aan de drukke Hoofdstraat liggen twee brede, functionele gebouwen uit de zeventiger jaren, gericht op ouderenzorg. Deze gebouwen sluiten het gebied erachter af; een gebied dat bestaat uit de oude tuinen en parken van Beukenstein en Kraaybeek met monumentale bomen en vijvers en de Kraaybeekerhof met zijn agrarisch karakter. Het terrein wordt aan de andere zijden ingesloten door de huizenstrook aan de Diederichslaan en de Van Oosthuyselaan. Dit gebied vormt een groene enclave in het noorden van Driebergen-Rijsenburg, maar wordt wegens geldgebrek niet goed onderhouden. Het gehele terrein valt binnen de bebouwde kom. Het naastgelegen Rijsenburgse bos en de Heidetuin horen tot het buitengebied.

De huurders van de Kraaybeekerhof gebruiken het koetshuis en de resterende gebouwen van het voormalige landgoed. Ook gebruiken zij de Maretakgronden; er is geen fysieke afgrenzing tussen de Kraaybeekerhof en de Maretakgronden. Tussen het terrein van Stichting Kraaybeek en de Kraaybeekerhof zijn doorgangen en tussen het Springerpark en de Kraaybeekerhof zijn informele wandelpaadjes ontstaan, hoewel een begroeide puinbult met de resten van de afgebrande villa een duidelijke afgrenzing vormt tussen het Springerpark en de Kraaybeekerhof. De terreinen hebben een half-openbaar karakter. Bewoners van de zorgcentra en omwonenden wandelen er doorheen. De locaties op de Kraaybeekerhof worden verhuurd voor allerlei activiteiten. Er komen restaurantbezoekers, cursisten en kopers voor bloemen, planten en pootgoed. Door de rust en de afwisseling van struiken, bomen, weilanden en vijvers hebben allerlei planten en dieren het er naar hun zin.

3.4 Bouwplannen

Eind jaren negentig ontwikkelen zowel Stichting Kraaybeek als verzorgingshuis Beukenstein en de St. OG Kraaybeekerhof bouwplannen. Stichting Kraaybeek en verzorgingshuis Beukenstein doen dat vanwege de veranderende eisen in de zorg. St. OG Kraaybeekerhof vanwege de wens om een centrum voor de biologisch-dynamische landbouw op nationaal formaat te worden. Daarbovenop komen de plannen voor een woonzorgcentrum. In 1997 neemt de Seyster Veste, woningbouwstichting in Zeist en omstreken en ook werkzaam als projectontwikkelaar, contact op met de Leendert Mees Stichting met het plan voor een woonzorgcentrum op de Maretakgronden. De Leendert Mees Stichting geeft De Seyster Veste een koopoptie op haar grond. De gemeente, niet meer overtuigd dat bouwen midden op het terrein een goed plan is, laat onderzoeken of de bouw verboden kan worden. De Seyster Veste blijkt een goede kans op een forse planschadevergoeding te hebben als de gemeente bouw verbiedt. De planschade wordt geschat op 1.700.000 gulden (ruim 770.000 euro).

De gemeente laat het niet op een planschadeprocedure aankomen en treedt in overleg. Op de beoogde bouwplek ligt een door vleermuizen bewoonde ijskelder, onderdeel van het oude landgoed Kraaybeek. Gemeenteamttenaren stellen voor de bouwlocatie te verplaatsen naar een minder schadelijke plek. Ook stelt het college dat zij zal meewerken als alle partijen een gezamenlijke visie ontwikkelen. Met alle partijen bedoelt zij het bestuur van Stichting Kraaybeek, de St. OG Kraaybeekerhof, het Studiecentrum, verzorgingshuis Beukenstein maar ook natuurbeschermingsorganisaties, zoals het Platform Groene Ruimte en het Utrechts Landschap. Ook moet er oog zijn voor de belangen van omwonenden. De St. OG Kraaybeekerhof en De Seyster Veste geven vervolgens de opdracht voor een visieontwikkeling aan Copijn Utrecht. In het plan, dat eind 2000 verschijnt, wordt de landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische waarde van het gebied nader omschreven. Naast dit plan inventariseert een ander bureau (BOB BV) in opdracht van de St. OG Kraaybeekerhof de behoeften van de huurders van het terrein van de Kraaybeekerhof. Bureau Copijn gebruikt deze behoeftentoets in haar landschappelijke plan.

Het plan Copijn wordt door de gemeenteraad aangenomen. De gemeente tracht verder de kwaliteiten van het oude landgoed Kraaybeek zoveel mogelijk te behouden door een projectgroep op te starten. De St. OG Kraaybeekerhof, Stichting Kraaybeek, Leendert Mees Stichting en De Seyster Veste hebben zitting in die groep, de gemeente is toehoorder. Er wordt een gezamenlijk ontwerp gemaakt door architectenbureau Rau, waarin alle plannen en gebouwen een plek krijgen. Verzorgingshuis Beukenstein doet niet mee in die projectgroep, maar laat zelf een visie voor landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische inpassing van een nieuw bejaardentehuis ontwikkelen (Haver Droeze, 2002).

3.5 VRK

Het bekend worden van de bouwplannen van de St. OG Kraaybeekerhof, van Kraaybeek en vooral van De Seyster Veste in juni 2001 leidt tot onrust bij de omwonenden. Een groep omwonenden becommentarieert de plannen via een persbericht en tijdens inspraak in de vergadering van de gemeentelijke commissie Ruimte en Groen op 28 juni 2001. Daar presenteert men zich reeds als vereniging in oprichting. De voorzitter van de vereniging i.o. spreekt zijn zorgen uit over de

plannen. Hij is niet tegen de wens van Kraaybeek en Beukenstein om uit te breiden en wil daar graag aan meewerken. Daarbij pleit hij voor herstel van de zichtlijnen vanaf de Hoofdweg. Hij is wel van mening dat nieuwe woningen en kantoren niet op de landgoederen thuishoren en betwijfelt of de ecologische gevolgen goed zijn onderzocht. Tot slot vraagt hij om heroverweging van alle plannen. Tijdens de oprichtingsvergadering van 25 juni 2001 bepalen de aanwezigen dat de doelstelling van de kersverse Vereniging Randon Kraaybeek zal worden '[zich inzetten voor] het behoud van de cultuurhistorische en ecologische waarden voor de bewoners en omwonenden van het landgoed Kraaybeek'⁴. Later wordt de doelstelling verbreed en refereert aan Kraaybeek in verbinding met de andere groene gebieden rondom Kraaybeek.

Nadat men met de eigenaren van het terrein en met deskundigen heeft gesproken is de eerste externe actie een oproep aan de gemeente om de ecologische randvoorwaarden beter te onderzoeken. Dat heeft succes. De gemeenteraadscommissie besluit het rapport Copijn aan te nemen met de toevoeging dat het College opdracht moet geven voor een aanvullend ecologisch onderzoek. Dat gebeurt door Bureau Van den Bijtel. Mei 2002 stemt het College vervolgens in met dit ecologisch rapport en besluit het als communicatiemiddel en als toetsingsmiddel voor een ontwerp van een nieuw bestemmingsplan te gebruiken.

De VRK maakt begin 2002 een analyse van de problemen en komt tot de conclusie dat alleen een geïntegreerde aanpak van de plannen op de verschillende terreinen tot succes kan leiden. Verder concludeert ze dat alleen de gemeente in staat is om de eigenaren aan te zetten tot die gezamenlijke aanpak⁵. In vervolg daarop besluit de VRK tot de volgende strategie: de gemeente aansporen om verantwoording te nemen voor samenwerking tussen de eigenaren en tegelijkertijd de eigenaren en de Seyster Veste proberen te overtuigen van het belang van samenwerking.

In de drie jaren die volgen onderneemt de VRK verschillende activiteiten:

- Ze praat regelmatig met de eigenaren, om informatie te vergaren en om aan te sporen tot samenwerken. In die gesprekken draagt de VRK ideeën aan over samenwerkingsmogelijkheden tussen de zorgcentra of over het uitbesteden van taken.
- De VRK komt al snel tot de overtuiging dat de gemeente een taak laat liggen door de wensen van de eigenaren niet meer te stroomlijnen. In enkele gesprekken met het gemeentebestuur probeert de VRK de gemeente aan te sporen een bemiddelende rol in te nemen. De gemeente geeft hier geen gehoor aan.
- De VRK gaat een alliantie aan met het Platform Groene Ruimte Driebergen (PGR). Dit is een koepel voor vier lokale milieuorganisaties. Het PGR geeft gevraagd en ongevraagd advies aan de gemeente over natuur- en milieuzaken. Over Kraaybeek neemt PGR een duidelijk standpunt in, waarin behoud van natuurwaarden en cultuurhistorische waarden de boventoon voeren. Twee mensen van de VRK versterken het PGR.
- Ze onderhoudt contact met het Utrechts Landschap. Deze organisatie is vanaf 1996 bezig met het behoud van de Stichtse Lustwarande als cultuurhistorisch erfgoed van nationaal belang.

⁴ Notulen VRK, 25 juni 2001.

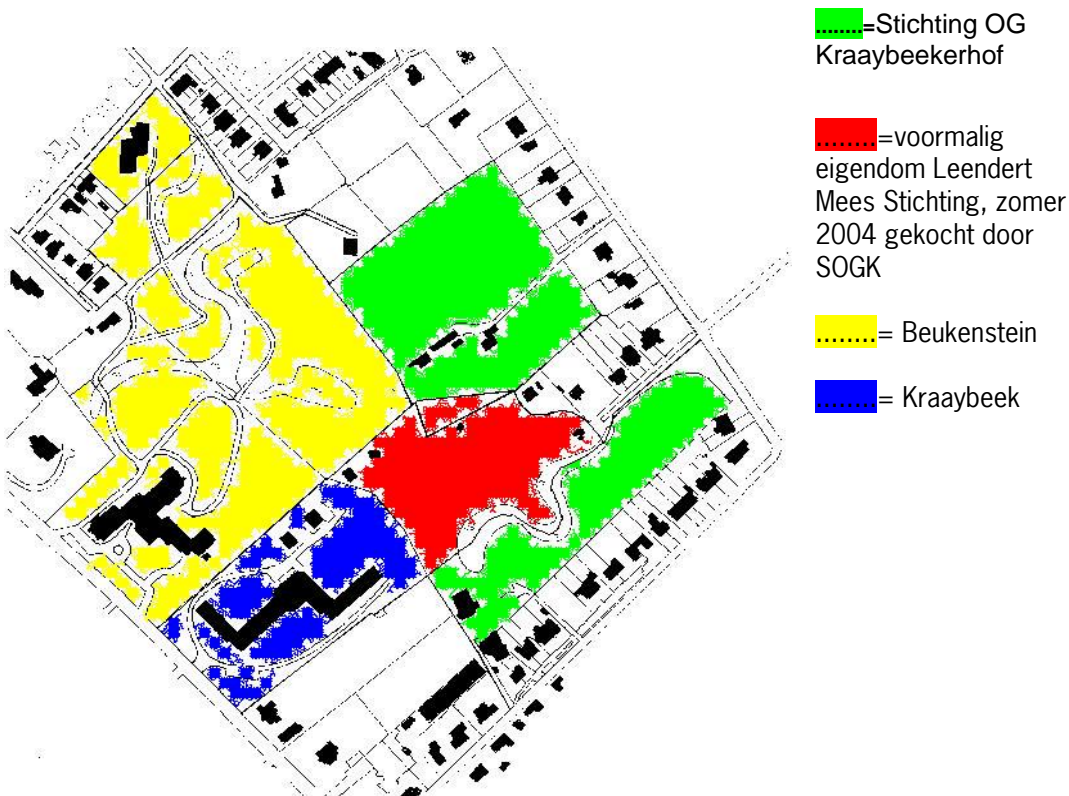
⁵ Intern discussiestuk 26 januari 2002.

- Om de bekendheid van de landgoederen te vergroten, nodigt de VRK eind 2002 gemeenteraad en bewoners van Driebergen-Rijsenburg uit om de landgoederen te bekijken.
- Ze doet mee aan interactieve bijeenkomsten rondom de gemeentelijke nota inbreidingslocaties. Daarbij zoekt ze ook contact met andere buurtinitiatieven, zoals de Commissie Welgelegenlaan die protesteert tegen de gemeentelijke plannen voor woningbouw op sportterreinen aan de Arnhemsebovenweg (de Manger Cats terreinen).
- In 2003 bezoekt ze fractiebijeenkomsten om bekendheid te geven aan het streven van de VRK. De VRK probeert vervolgens samen met het PGR een motie bij de raad in stemming te brengen, waarin de locatie Kraaybeek uit de nota inbreidingslocaties wordt gehaald. Deze motie wordt niet aangenomen.
- Ook brengt de VRK vanaf 2001 driemaal een nieuwsbrief uit voor de leden, waarin de vorderingen onder de aandacht worden gebracht.
- Om praktisch betrokken te blijven bij het behoud van de karakteristieke elementen van de landgoederen wordt een werkgroep opgezet die zich bezighoudt met de restauratie van de ijskelder. Men stopt daarmee nadat bekend wordt waarom een eerdere poging tot restauratie mislukte.
- Bij de publieke acties wordt de pers ingelicht. Dat leidt tot enkele berichten over de VRK in de lokale nieuwsbladen.
- Meest recent is het besluit een gemeenschappelijke visie over het beheer van de groene ruimte te ontwikkelen en op die manier te pogen partijen nader tot elkaar te brengen. Hiertoe wordt Wageningen UR benaderd.

3.6 Ontwikkelingen in 2004

Terwijl Van Hees en ikzelf voorjaar 2004 bezig zijn met ons onderzoek, treden er belangrijke wijzigingen op. Na een slepend conflict tussen de St. OG Kraaybeekerhof en het Studiecentrum over de toekomst van het biologisch-dynamische centrum, wordt vanaf november 2003 de heer Rietveld directeur van beide stichtingen. De heer Rietveld is al twintig jaar actief op de Kraaybeekerhof en was directeur van het Studiecentrum. Begin 2004 wisselen beide bejaardencentra van directeur. De heer Jue, directeur van Stichting Kraaybeek en de Leendert Mees Stichting wordt april 2004 opgevolgd door mevrouw Geraets. Bij verzorgingshuis Beukenstein wordt mevrouw Wezenaar opgevolgd door mevrouw Timmermans. De wijziging van omstandigheden heeft een direct gevolg. De heer Rietveld koopt de Maretakgronden op 29 april 2004. Ook koopt hij de koopoptie van De Seyster Veste af, die vervolgens terugtreedt als projectontwikkelaar. Het woonzorgcentrum gaat niet door. Zomer 2004 is de eigendomssituatie zoals op de volgende kaart.

Figuur 4: eigendom percelen. Bron: Van Hees, 2004 bewerkt door M.Blom

3.7 Overzicht belanghebbenden

Veel organisaties hebben in de afgelopen jaren een rol gespeeld op en om de landgoederen. In tabel 3 staan de belangrijkste groepen en personen uit dit hoofdstuk gerangschikt. Ze zijn verdeeld in vier groepen: (1) de overheid, (2) de eigenaren, (3) cultuurhistorische- en natuurverenigingen en (4) overige belanghebbenden.

Tabel 3: overzicht belanghebbenden

(1) Overheid	(2) Eigenaren	(3) Natuur/Cultuur	(4) Overig
Gemeente Driebergen-Rijsenburg	Zorgcentrum Kraaybeek	Platform Groene Ruimte Driebergen	De Seyster Veste
Provincie Utrecht	St. Onroerend Goed Kraaybeekerhof	Vereniging Rondom Kraaybeek	Studiecentrum Kraaybeekerhof
	Verzorgingshuis Beukenstein	Utrechts Landschap	
	Leendert Mees Stichting	St. Behoud Park Beukestein	

Tabel 3 is niet volledig. Bijvoorbeeld bewoners van de zorgcentra, de huurders van de terreinen, de wandelaars door het gebied of bezoekers van de Kraaybeekerhof komen niet in het voorgaande verhaal voor en daarmee ook niet in deze tabel. Toch

doen zij ter zake. In het vervolg komt de rol van 'de bewoners van Driebergen-Rijsenburg' meermalen aan de orde bij het behandelen van de publieke opinie en draagvlak.

Wie er ook niet op staan, zijn de eigenaren van de twee villa's naast Stichting Kraaybeek, Bloemenoord en Bijdorp (Hoofdstraat 65-69). Er zijn vergevorderde plannen twee appartementencomplexen te bouwen in de diepe tuinen achter de villa's. De aanvraag van vergunningen voor bouw en vooral voor de toegangsweg vormen een bron van ongenoegen tussen gemeente en eigenaren. Hoewel de VRK geen rol speelt bij deze verwickelingen, was ze huiverig om deze partijen bij de visieontwikkeling te betrekken. Als reden hiervoor werd opgegeven dat het onderzoek dan onnodig gecompliceerd zou worden.⁶ De VRK volgend, heb ik ervoor gekozen ze ook niet mee te nemen in mijn analyse.

⁶ Gesprek EvH gemeente 24 maart 2004 en opmerkingen LL, 6 april 2004 niet genotuleerd.

4 ANALYSE CASUS VRK

In het vorige hoofdstuk is kort de geschiedenis van de gemeente Driebergen-Rijsenburg, van de landgoederen Kraaybeek en Beukenstein en van de initiatiefgroep VRK beschreven. Nu kijk ik nauwkeuriger naar de VRK zelf, naar de doelen die zij zich stelt, de omgeving waarin en de manier waarop ze haar doel probeert te bereiken. Deze analyse resulteert in een overzicht van factoren die van belang zijn voor het resultaat van de VRK. Het zijn factoren die een bijdrage leveren en factoren die een belemmering vormen. De belemmeringen zouden, positief geformuleerd, een succesfactor kunnen zijn. Bijvoorbeeld, een kleine achterban als belemmerende factor betekent dat een grote achterban kan bijdragen tot succes. Of dit ook werkelijk zo is, moet blijken uit de vergelijking met de andere casussen die ik in hoofdstuk zeven maak.

4.1 Succesfactoren

4.1.1 Meewerken en meedenken

De VRK is ontstaan als reactie op een ongewenste ontwikkeling, namelijk de bouwplannen voor een waardevol stuk Driebergen-Rijsenburg. Maar de VRK heeft direct de omslag gemaakt van 'nee'-organisatie naar een 'ja, mits'-organisatie. Vanaf de eerste ledenvergadering in 2001 heerste de overtuiging dat men niet veel bereikte met alleen nee-zeggen. Dit wordt bevestigd door een gemeenteambtenaar die stelt:

'Groepen als de VRK willen eigenlijk niet zoveel veranderingen, maar ze beseffen dat ze niet zoveel opschieten met alleen nee zeggen. Ze willen dus wel meewerken. Dat is veel constructiever: dat werkt veel beter. Actiegroepen die alleen maar negatief zijn, alleen nee zeggen, dat levert uiteindelijk niet zoveel op.'

In een situatie waar het overtuigen van de gemeente een belangrijk middel is, is meewerken en meedenken van belang.

4.1.2 Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau van de VRK-leden is hoog. Dat is een voordeel. Men is snel in staat om de belangen van de partijen te doorgronden, strategische afwegingen te maken en professionele betrokkenen (ambtenaren, projectontwikkelaars en directeurs van zorgcentra) met inhoudelijke en procedurele kennis tegemoet te treden. Rapporten worden verzameld en doorgenomen, de juridische mogelijkheden nageplozen en via netwerken wordt kennis verzameld over bijvoorbeeld ecologie en zorgproblematiek.

4.1.3 Visie

Een visie kun je opvatten als een oordeel over wat je wilt bereiken en hoe je dat wilt bereiken. De VRK heeft in de drie jaar van haar bestaan haar doelstelling wat bijgeschaafd, maar het centrale doel is gebleven: behoud van het landschappelijk, ecologisch en cultuurhistorisch waardevolle van de landgoederen Kraaybeek, Kraaybeekerkhof en Beukenstein. De middelen die daartoe worden aangewend zijn ook duidelijk: een dialoog met gemeente en eigenaren. Door doel en middelen duidelijk te formuleren heeft de VRK haar energie kunnen concentreren. Haar activiteiten hebben

ook voor het merendeel in het teken gestaan van het (trachten te) bereiken van die dialoog.

4.1.4 Netwerken

De persoonlijke netwerken van de VRK leden worden vaak ingezet. Er zijn mensen lid van verschillende politieke partijen zoals Progressief Driebergen en het CDA. Dit levert een snelle toegang tot enkele fracties op. Bij VRK leden die lid van een coalitiepartij zijn, is informatie over voorgenomen raadsbesluiten snel beschikbaar. Het netwerk heeft ook informatie opgeleverd die de landgoedeigenaren kan overtuigen, bijvoorbeeld over het uitbesteden van diensten in de zorg⁷. Relevant is ook dat informatie voortkomt uit het netwerk dat de VRK zelf vormt. De VRK heeft onder meer leden met verstand van ecologie, landschapsarchitectuur en juridische zaken.

4.2 Belemmerende factoren

4.2.1 Nimby-belang

In de gesprekken met de VRK kwam het NIMBY-belang waarmee de VRK wordt geassocieerd⁸ meermaals naar voren. Deze factor krijgt daarom, in verhouding tot de andere factoren, wat meer ruimte.

De VRK wordt nog regelmatig geconfronteerd met de opvatting dat ze is opgericht uit angst voor waardevermindering van de huizen en achteruitgang van het eigen woongenot. In haar notities, nieuwsbrieven en brieven aan de gemeenteraad laat de VRK zien dat zij niet anti-woonzorgcentrum is. Heel duidelijk verwoordt de VRK dit in een notitie die wordt gebruikt bij het benaderen van de gemeenteraadsfracties:

*(...) 'Doelstelling van de vereniging is het behoud van de culturele, landschappelijke en ecologische waarden van het landgoed Kraaybeek. De vereniging hecht er duidelijk aan te stellen dat: de doelstelling van de vereniging niet inhoudt dat zij tegen verandering op zich zou zijn. Dat zij niet tegen iedere verandering/verbetering van de zorgcapaciteit op het landgoed is.'*⁹

Uit de reacties van andere belanghebbenden blijkt dat het lastig voor de VRK is om de beeldvorming te veranderen. Men beschouwt de VRK in eerste instantie als een groep omwonenden in plaats van een stichting tot bescherming van cultuurhistorie, landschap en ecologie. Zo stuurt de heer Rietveld, directeur van de Kraaybeekerhof 11 februari 2004 nog een brief, gericht aan de direct omwonenden en niet apart aan de VRK. Verder citeert het Utrechts Nieuwsblad van 5 mei 2004 de heer De Groot van de Seyster Veste als volgt:

'Het plan stuitte op veel tegenstand van de omwonenden. Ze wezen op het historische karakter van het landgoed en ze waren bang voor de bouw van meer woningen als de financiële nood van de eigenaren zou toenemen.'

⁷ Gesprek met RvM, 18-8-2004

⁸ Verslag breed overleg Kraaybeek 6-1-4, Telefoongesprek mw Ingerman, 27-1-4, verslag vergadering met VRK 25-5-4.

⁹ Suggesties ten behoeve van beleidsvorming t.a.v. mogelijke ontwikkelingen op en rond Kraaybeek, april 2002.

De VRK wordt niet met naam genoemd en gelijk met het noemen van het historisch belang wordt ook de angst voor meer woningbouw aangehaald. Ook mevrouw Geraets, per april 2004 directeur van woonoord Kraaybeek ziet de VRK, in ieder geval vóór de werkateliers begonnen, als een groep bewoners, die zij niet als haar burens beschouwt. De projectgroep, waarin St. OG Kraaybeekerhof, Woonoord Kraaybeek en De Seyster Veste verenigd waren, had een plan gemaakt waarin de communicatie met de omwonenden was opgenomen. Uiteindelijk heeft men één keer een brief rondgestuurd aan de omwonenden, waarbij de VRK niet apart werd bericht. Betrokken natuur- en milieuorganisaties nemen de VRK serieuzer. De voorzitter van het Platform Groene Ruimte werkte samen met de VRK bij het politieke protest tegen de nota inbreidingslocaties. Het Utrechts Landschap is vanaf 1996 bezig om de Stichtse Lustwarande onder de aandacht van de provinciale en gemeentelijke bestuurders te brengen en heeft overleg gehad met de VRK over dit onderwerp.

Dat de VRK door de meeste partijen vooral wordt vereenzelvigd met een groep omwonenden geeft, vermoedelijk, aan dat de andere groepen nog steeds een NIMBY-belang vermoeden. De beeldvorming wordt versterkt doordat de VRK inderdaad voor 95% uit omwonenden bestaat, te weten bewoners van de Diederichslaan, de Kraaybeeklaan en de Van Oosthuyselaan. En Stichting Kraaybeek en de Kraaybeekerhof worden ingesloten door de achtertuinen van de VRK-ers.

Daarnaast valt op dat de VRK zich in het publieke debat vooral bezighoudt met de discussie over wel of niet bouwen. Dat is een gevolg van de acties van gemeente en andere groepen. De gemeente neemt het gehele terrein van Kraaybeek in de nota inbreidingslocaties op. Hoewel binnen de VRK bekend is dat deze classificatie uitsluitend ziet op het bouwrecht voor het nieuwe woonzorgcentrum, werkt de VRK toch mee aan een motie om het terrein uit de nota inbreidingslocaties te halen. Daarnaast sluit men zich aan bij het pleidooi van het Utrechts Landschap om de landgoederen uit de rode contouren te halen en een groene bestemming te geven¹⁰. Gebieden binnen de rode contouren zijn volgens de vijfde nota Ruimtelijke Ordening bedoeld voor bebouwing. De verzoeken worden gedaan uit zorg om behoud van natuur en cultuurhistorie en de angst dat in de toekomst meer bebouwing kan volgen. Dat doet er echter niet aan af dat deze acties, in weerwil van de genuanceerde opvatting van de VRK en haar veelvuldige maar voor het publiek minder zichtbare activiteiten, een eenzijdig beeld geven. Een beeld dat bevestigt dat de VRK tegenstander van bouwen op de landgoederen is. Samenvattend concludeer ik dat het beeld van de VRK als een NIMBY-organisatie bestaat, door de VRK wordt bevestigd en (dat is belangrijker) dat het belemmerend kan werken voor de VRK.

4.2.2 Particulier eigendom

Particulier eigendom vormt een belemmering voor de VRK. Als je invloed wilt uitoefenen op besluitvorming rond een stuk grond dat niet je eigendom is, dan is de kans op succes groter wanneer het gemeentelijke grond met een openbare functie betreft, dan wanneer het particulier eigendom is. Daarvoor kan ik drie redenen aanvoeren. Particulier betekent hier semi-openbaar. De landgoederen hebben wel een openbaar karakter, vanwege het restaurant en de landgoedwinkel op het terrein van de Kraaybeekerhof. Maar het gebied kan zo afgesloten worden en dat gebeurt nu al

¹⁰ Van de zijde van de VRK: enkele suggesties t.b.v. beleidsvorming, april 2002. Het UL heeft het met de gemeente D-R besproken, blijktens mededelingen van R.Waanders in de begeleidingscommissie.

bij sommige ingangen.¹¹ Een publieke functie van het terrein is daarmee niet vanzelfsprekend. De cultuurhistorische elementen van een landgoed bewaren voor het nageslacht zonder dat men toegang tot dat landgoed heeft krijgt zo snel een elitair karakter. Verder bestaat het risico dat zowel eigenaren als anderen de ontwikkelingen op het privé-terrein ook als een privé-aangelegenheid zien. De VRK is hier herhaaldelijk mee geconfronteerd in gesprekken met eigenaren, maar ook met de gemeente.¹² De VRK moet dus niet alleen de gemeente zien te overtuigen van het belang van haar doelstelling, maar ook de eigenaren zelf. Tot slot heeft de VRK ondervonden dat zij niet zelf subsidies kan krijgen omdat men op eigendom van een ander iets probeert te bewerkstelligen.¹³

4.2.3 Achterban

De VRK heeft ongeveer 70 leden. Ze kan dus niet zichtbaar bogen op een grote achterban. Het is een strategische keuze geweest van de VRK zich voornamelijk te richten op de gemeente en de eigenaren in plaats van actief haar ledenbestand uit te breiden. Vooral tegenover de gemeenteraad, waar de publieke opinie van belang is, is een zichtbare achterban belangrijk.

4.2.4 Houding gemeente

De gemeente Driebergen-Rijsenburg wordt bij verschillende gelegenheden beschreven als een gemeente met hoogopgeleide en welvarende inwoners. Een van de geïnterviewden omschreef het als:

'Mensen met genoeg tijd en geld om zich met gemeentelijk beleid bezig te houden'.

Bewonersvereniging Horstlaan, Comité Akkerweg 1-3, Actiecomité Groene Long, Stichting Wildbaan, Platform Melvill duurzaam veilig, Stichting De Voetstap zijn enkele voorbeelden van lokale initiatiefgroepen die de laatste jaren hebben ingesproken bij de commissie Ruimte en Groen van de gemeenteraad. Of dergelijke groepen veel bereiken hangt erg af van de houding van de gemeente. En dat is weer afhankelijk van de politieke kleur van de raad het college en de instelling en werkdruk van de ambtenaren. In dit geval is er politiek gezien geen overeenstemming over de gewenste ontwikkelingen op het voormalig landgoed Kraaybeek. Ook doet door capaciteitsgebrek de gemeente Driebergen-Rijsenburg vaak beroep doet op externe bureaus bij het voorbereiden en uitvoeren van haar taken. Dat maakt het voor de gemeente lastiger een eenduidig beleid op te zetten en uit te voeren.

4.2.5 Bezwaarmogelijkheden

Voor de VRK is het een nadeel dat er een bouwrecht is afgegeven voor de Maretak en dat dat bouwrecht nog geldig is. Ook al is ze niet tegen bouwen op zich, bezwaar- en beroepsprocedures kunnen initiatiefgroepen een instrument in handen geven om druk uit te oefenen op gemeente en eigenaren. Gebrek aan bezwaarmogelijkheden helpen in deze fase de VRK dus niet verder. Dat uiteindelijk de bouw niet zal doorgaan, omdat de heer Rietveld de Maretakgronden heeft gekocht, doet hier niets aan af. Het gaat in dit onderzoek om de mogelijkheid die de VRK had om druk uit te oefenen en zo haar doelstelling te bereiken.

¹¹ De ingang bij de Van Oosthuyselaan volgens de brief van M.Rietveld aan omwonenden, 11-2-2004.

¹² Notulen VRK 27/11-01.

¹³ gesprek met VRK 17-8 2004

Een terzijde. Uit het bovenstaande is de veronderstelling af te leiden dat beschikbare instrumenten de houding en wellicht ook de strategie van een groep kunnen bepalen. Ik heb de anti-bouwen houding eerder namelijk geclassificeerd als een negatieve factor omdat het NIMBY beeldvorming in de hand werkt. Hier wordt aannemelijk dat de anti-bouwen houding wel degelijk kan bijdragen tot succes, mits er krachtige instrumenten zijn (bezwaar- en beroepsprocedures) die tot succes kunnen leiden.

4.2.6 Financiële positie

De financiële positie van de eigenaren speelt in deze casus een grote rol. De eigenaren van de landgoederen zijn geen van allen kapitaalkrachtig. De stichting tot behoud van het park Beukenstein heeft met geld van de stichting Doen¹⁴ achterstallig onderhoud in park Beukenstein kunnen plegen, deels met hulp van vrijwilligers. De huurinkomsten van de Kraaybeekerhof zijn zo laag dat fatsoenlijk onderhoud aan de bomen en de vijver lastig is. Kraaybeek en Beukenstein hebben als zorginstellingen geen grote financiële reserves. In het derde werkatelier sprak bijvoorbeeld mevr. Honing, nieuw projectleider voor de bouw/renovatie van Kraaybeek, dat gehele nieuwbouw niet haalbaar is vanwege de hoge kosten. Daarnaast zijn ook de financiële keuzes van de gemeente niet zodanig dat men van die kant veel hulp kan verwachten. Illustratief is het bericht dat de gemeente in de komende jaren tienduizenden euro's op het groen onderhoud gaat bezuinigen.

4.2.7 Persoonlijke sympathie of aversie

Persoonlijke aversie of sympathie kan een sterke invloed hebben op het welslagen van een missie. In dit geval zijn er verschillende onderstromen van belang. Tussen de oud-directeur van de Stichting Kraaybeek en de huidig directeur van het Studiecentrum heerste er jarenlang verschil van mening over de komst van een zorgcentrum op de Maretakgronden¹⁵. Ook het niet tot stand komen van samenwerking tussen Kraaybeek en Beukenstein in de negentiger jaren is naar verluid het gevolg van onverenigbaarheid van karakters. Verder is er intern op de Kraaybeekerhof tussen de huurders verschil van mening over de toekomst van de Kraaybeekerhof¹⁶. In deze situatie samenwerking tot stand brengen is een hele uitdaging.

4.2.8 Timing

Het moment waarop een initiatiefgroep zich roert bij veranderingen of plannen kan ook bijdragen aan haar succes. In dit geval is de VRK op een vrij laat moment in het spel gekomen. De Seyster Veste heeft eind negentiger jaren al met de Leendert Mees Stichting en de gemeenteraad contact opgenomen. In de jaren erna zijn rapporten besteld en plannen gemaakt die zomer 2001 openbaar werden. Beukenstein was na de fusie met een ander verpleeghuis in 1998 al bezig met plannen voor uitbreiding. Eigenaren waren dus al jarenlang met plannen bezig voordat de VRK in 2001 werd opgericht.

¹⁴ dat wordt gefinancierd door de Nationale Postcodeloterij.

¹⁵ Zie bijvoorbeeld voorwoord Ontwikkelingsplan SSK (2002)

¹⁶ Bureau Organisatie Bouwwezen BV (2001) Rapport Masterplan Landgoed Kraaybeekerhof, p.26

4.3 Overzicht van de factoren

De factoren die uit de analyse naar voren komen staan hieronder samengevat. Iedere factor is in neutrale termen geformuleerd en daarachter staat aangegeven of het in geval van de VRK een potentiële succesfactor of een belemmerende factor vormt.

Tabel 4: overzicht factoren

Factoren	VRK-casus
Meewerken en meedenken	+
Opleidingsniveau	+
Visie	+
Netwerken	+
Algemeen belang	-
Eigendom	-
Achterban	-
Houding van de gemeente	-
Bezwaarmogelijkheden	-
Financiële positie	-
Houding van belanghebbenden onderling	-
Timing	-

5 BESCHRIJVING VIER CASUSSEN

De volgende casusbeschrijvingen hebben allen dezelfde structuur. Na een schets van het gebied of de gemeente volgt een alinea over het ontstaan van de initiatiefgroep. Deze wordt gevolgd door een beschrijving van de werkwijze van de groep. Tot slot wordt het bereikte resultaat beschreven.

5.1 Casus 1: Hart voor Oosterbeek

Schets van het gebied

Oosterbeek is een van de zes dorpen die deel uitmaken van de gemeente Renkum. De gemeente ligt op de grens van het heuvelachtige gebied van de Zuid-Veluwe en het Gelders Rivierengebied. In de gemeente Renkum wonen ongeveer 32.000 mensen. Oosterbeek is met bijna 11.000 inwoners het grootste dorp van de gemeente en ligt aan de Rijn. Kenmerkend voor Oosterbeek is haar architectuur: het grote aantal negentiende-eeuwse villa's en de weinige hoogbouw.

Ontstaan Hart voor Oosterbeek

Er wordt al jaren gesproken over herinrichting van het centrum van Oosterbeek. Begin 1999 geeft de gemeente enkele projectontwikkelaars opdracht plannen in te dienen voor herinrichting van het centrum van Oosterbeek. De werkwijze van de gemeente ontbeert visie en de grootstedse ontwerpen passen niet in het dorp naar mening van enkele Oosterbekers. Zij schrijven een brief naar raadsleden waarin zij kritiek geven en hun medewerking aanbieden. Hart voor Oosterbeek (HvO) ontstaat uit dit initiatief. Acties van HvO en andere verontruste burgers leiden ertoe dat de voorlopige plannen door de gemeenteraad van tafel gaan en dat de gemeente een visie gaat opstellen waarbij leden van HvO zitting krijgen in de denktank.

Werkwijze HvO

HvO zoekt in de startfase nadrukkelijk publiciteit en medewerking van de bevolking. Men maakt een website waarop alle belangrijke correspondentie met de gemeente wordt geplaatst. Verder wordt er een grote enquête gehouden onder de bewoners van Oosterbeek over de wensen voor het centrum. Tegelijkertijd zoekt HvO samenwerking met andere belangenorganisaties: de OVO (ondernemersvereniging Oosterbeek), wijkplatform Oosterbeek en Vijf dorpen in het groen.

De pers wordt in de beginjaren op de hoogte gehouden van de activiteiten van HvO. De politiek wordt heel actief benaderd en kritisch gevolgd. Men zoekt regelmatig contact met fracties in de gemeenteraad. Soms op uitnodiging, soms uit eigen beweging. Het inspraakrecht bij commissie- en raadsvergaderingen wordt meerdere malen benut. Ook wordt bezwaar gemaakt tegen bouwplannen in het centrum van Oosterbeek, die niet passen in het bestemmingsplan in wording.

HvO bestaat uit mensen die inhoudelijk deskundig zijn op het gebied van ruimtelijke ordening. Momenteel zijn dat een organisatieadviseur, een landschapsarchitect en een adviseur stedelijke ontwikkeling. In het verleden hoorden ook een architect en een mental coach bij HvO. Daardoor kon en kan de stichting voortdurend inhoudelijk commentaar leveren op de koers van de gemeente, maar ook zelf alternatieve

ontwerpen aanleveren. Tezamen heeft het ertoe geleid dat in het voorontwerp bestemmingsplan uiteindelijk veel van de schetsen van HvO zijn overgenomen.

Bereikt resultaat

Halverwege 2004 is het ontwerp bestemmingsplan voor een deel van het centrum opgesteld door de gemeente. Hierin zijn veel van de oorspronkelijke ideeën van HvO verwerkt. Bovendien heeft de gemeente suggesties van HvO opgevolgd en voor een ander ontwerp bureau gekozen dat de ontwikkeling van het bestemmingsplan begeleidt.

5.2 Casus 2: Werkgroep Innovatie Nieuwerbrug

Schets van het gebied

De gemeente Bodegraven ligt midden in het Groene Hart, tussen Woerden, Gouda en Alphen aan de Rijn. De gemeente bestaat uit drie kernen, waarvan Bodegraven met circa 17.000 inwoners verreweg de grootste is. Nieuwerbrug, dichtbij Woerden aan de Oude Rijn gelegen, volgt met 2000 inwoners. De aanwezigheid van monumentale boerderijen is een van de belangrijkste kenmerken van Nieuwerbrug. Hoewel de gemeenschapszin groot is (intensief verenigingsleven), is het voor een kleine kern als Nieuwerbrug lastig om voorzieningen voor inwoners te behouden. Zaken als een bibliobus, een supermarkt, een lagere school en openbaar vervoer zijn niet vanzelfsprekend. De agrarische bedrijvigheid neemt af en andere sectoren, zoals recreatie en toerisme moeten nog ontwikkeld worden. Vanwege de ligging, midden in het Groene Hart, mag er niet veel gebouwd worden.

Ontstaan WIN

Nadat het oude dorps huis was gesloopt, stelde de gemeenteraad jarenlang de beslissing om een nieuw dorps huis te bouwen uit. Dit veranderde toen het voormalig bestuur van het dorps huis bewoners van Nieuwerbrug opriep massaal naar een gemeenteraadsvergadering te gaan. Tijdens die vergadering keurde de gemeenteraad onder druk van de bewoners in met een plan voor een nieuw dorps huis. In de nasleep daarvan maakte een van de ondernemers in Nieuwerbrug zich zorgen om de exploitatie van het dorps huis en het vervolg van het contact met de gemeenteraad en het college. Hij richtte na overleg met de gemeente Werkgroep Innovatie Nieuwerbrug (WIN) op. WIN werd ingepast in de bestaande wijkgericht-werken-structuur. Met financiële steun van de gemeente en met hulp van een communicatiebureau werd een Startdocument leefbaarheid voor Nieuwerbrug opgesteld. De doelstelling van WIN: Nieuwerbrug moet weer een dorp worden waar mensen prettig kunnen wonen en werken. Een dorp voor jong en oud, met voldoende welzijnsvoorzieningen voor ouderen en sportclubs voor de jeugd, waar kinderen veilig naar school kunnen fietsen. Een leefbaar dorp met alle denkbare basisvoorzieningen.

Werkwijze WIN

De WIN bestaat uit twintig inwoners van Nieuwerbrug die verschillende groeperingen uit de kern vertegenwoordigen. Deze groep is verdeeld in vier werkgroepen met elk een eigen aandachtsgebied, te weten: Werken & Wonen; Verkeer & Vervoer; Cultuur, Onderwijs & Toerisme en Welzijn, Sport & Recreatie. Per werkgroep heeft de WIN prioriteiten aangegeven. In overleg met de Gemeente Bodegraven wordt het

'Startdocument leefbaarheid' verder uitgewerkt, zodat er een totaalvisie op Nieuwerbrug ontstaat.

WIN tracht via het wijkgericht werken proces invloed op het gemeentebestuur uit te oefenen. Daarbij stelt ze zich actief op. Naast overleg met de ambtenaren, bespeelt ze de politieke partijen om gehoor te krijgen voor haar plannen. Ieder concreet resultaat wordt gekoesterd en aan de bevolking van Nieuwerbrug gepresenteerd.

Bereikte resultaten

WIN werd snel opgenomen in een bestaande overlegstructuur. Er is een leefbaarheidsplan opgesteld. Er zijn picknicktafels, er is een supermarkt in het dorp en er komt een aanlegsteiger in de Oude Rijn. WIN is actief betrokken bij een nieuw initiatief voor woningbouw in de kern van Nieuwerbrug.

5.3 Casus 3: Stichting de Sterremolen

Schets van het gebied

Lombok is een relatief jonge wijk van de gemeente Utrecht. De oudste onderdelen van de wijk dateren uit de zeventiende eeuw. In die tijd werd de Leidsche Rijn aangelegd (1664). In de achttiende eeuw (1738) verrees houtzaagmolen De Ster aan de oever van de Leidsche Rijn. Het gebied bestond in die tijd nog bijna geheel uit landerijen. Pas aan het eind van de negentiende eeuw veranderde dat: in hoog tempo werden straten aangelegd en huizen gebouwd. Fabrieken verrezen langs de waterwegen en zorgden voor werkgelegenheid. Lombok werd een arbeiderswijk. Rond 1960 kampte ook de Utrechtse industrie met grote personeelstekorten en ronselde gastarbeiders. Met name Turkse en Marokkaanse gezinnen vestigden zich in Lombok. De wijk kreeg een multicultureel karakter. Uit woningnood gingen veel mensen in de jaren 70, 80 en 90 in Lombok woningen kraken. Tegenwoordig is de wijk een gewilde plek om te wonen, vanwege de ligging, het soort woningen en de veelkleurigheid gecombineerd met een actief en succesvol integratiebeleid. Op het terrein van De Ster werd tot in de tachtiger jaren een houthandel gedreven. De molen was inmiddels onttakeld, het zagen werd elektrisch gedaan. Omdat de gemeente Utrecht bedrijven uit de wijk wilde weren, werd de houthandel onteigend.

Ontstaan stichting De Sterremolen

De gemeente maakte na de onteigening een park van een deel van het terrein en verhef de houtloodsen tot historisch monument. Na de restauratie van het molenerf (o.a. houtloodsen, zagerij gebouw en huizen) wilde de gemeente een kunstwerk plaatsen dat verwees naar de oude molen. In een buurtbijeenkomst wezen de bewoners in 1988 dit plan massaal af. Zij kozen voor herbouw van het molengebouw, maar de gemeente wilde daar niet het voortouw in nemen. In de nasleep van die bijeenkomst werd de stichting De Sterremolen opgericht door mensen die op het molenerf woonden en buurtbewoners. Het officiële doel was herbouw van het molengebouw. De wens was echter ook het interieur te herstellen, zodat er met de molen weer echt gezaagd kon worden.

Werkwijze stichting De Sterremolen

Vanaf het begin heeft de Sterremolen verschillende partijen bij het plan tot herbouw betrokken namelijk: de Munt, de ondernemers in Lombok, buurtverenigingen,

wijkambtenaren en leden van het College van B&W. Hierdoor wist men veel bekendheid en goodwill te genereren bij de gemeente, bedrijven in de buurt en omwonenden. Het tempo waarmee de fondsen binnenkwamen was aanvankelijk laag, na 5 jaar was 60.000 gulden (27.000 euro) van de benodigde 1,7 miljoen gulden (770.000 euro) binnen. In 1993 werd met hulp van externe adviseurs voor herbouw en exploitatie van de molen op langere termijn een plan gemaakt. Met dit plan werd de eerste grote subsidie van de gemeente binnengehaald. Door intensief met de gemeente te overleggen, actieve fondsenwerving en mensen met een uitgebreid netwerk te betrekken bij het molenproject werd meer geld binnengehaald. Ondertussen bleef men aandacht besteden aan de betrokkenheid van de buurt en de rest van Utrecht bij het project.

Bereikt resultaat

Het is stichting De Sterremolen gelukt om de benodigde 1,7 miljoen gulden bij elkaar te krijgen. In 1996 is met de herbouw begonnen. Op 22 juni 1999 heeft de officiële opening van de molen plaats gevonden door Z.K.H. prins Claus, beschermheer van de Nederlandse molenvereniging. De molen wordt ook gebruikt als trouwlocatie, voor feesten en culturele activiteiten.

5.4 Casus 4: Hoeksche Waards Landschap

Schets van het gebied

De Hoeksche Waard ligt onder de rook van Rotterdam en Barendrecht. Het Zuid-Hollandse eiland is een van oorsprong welvarend en overwegend agrarisch gebied, dat in de loop van vijf eeuwen door aaneensluiting van allerlei inpolderingen tot één geheel is uitgegroeid. Aan het einde van de 19e eeuw werd het isolement van deze streek voor een groot deel opgeheven door de aanleg van de Barendrechtse Brug bij Heinenoord. De in 1964 gereedgekomen Haringvlietbrug en de aanleg van de snelweg A29 maakten de Hoeksche Waard een centrale schakel in de noord-zuidverbinding. Velen trokken weg uit de Hoeksche Waard om te gaan werken in de havens van Rotterdam of in de daar sterk opkomende industrie. Toch is het agrarische karakter van het eiland behouden gebleven. De Hoeksche Waard wordt, vanwege de nabijheid van grote steden in het noorden en oosten (Rotterdam, Barendrecht, Dordrecht) telkens weer door planologen bestempeld als uitbreidingsgebied voor industrie of woningbouw. In de vijfde nota ruimtelijke ordening (2002) is de Hoeksche Waard tot Nationaal Landschap bestempeld. In de laatste nota ruimte van het huidige kabinet (november 2004 nog niet door de kamer aangenomen) is het eiland echter aangewezen als plek waar kassen en nieuwe havens gebouwd kunnen worden.¹⁷

Ontstaan Hoeksche Waards Landschap

In 1973 is Hoeksche Waards Alarm opgericht als protest tegen het rechtekruisen van een kreek, de Drom, in het kader van een ruilverkaveling. Daarnaast bestond het Hoeksche Waards Landschap dat zich bezig hield met het behoud van de voor het eiland karakteristieke knotwilgen. De organisaties bestonden deels uit dezelfde mensen. Na enkele jaren besloten de organisaties te fuseren onder de naam

¹⁷ Bronnen: <http://www.hoekschewaard-plaza.nl/>, de pagina's Algemeen/geschiedenis en algemeen/wist u. andere site: www.hwl.nl. Bezocht 30 juli 2004.

Hoekschewaards Landschap (HWL). Een derde organisatie, gericht op dorpschoon sloot zich aan. In de jaren tachtig werden de activiteiten uitgebreid met educatie en voorlichting. De stichting werd omgezet in een vereniging. Begin negentiger jaren is het ledental gegroeid naar 1000 leden en weet men in de gemeente Oud-Beijerland een bezoekerscentrum ('Klein Profijt') te realiseren, met hulp van veel vrijwilligers, de gemeente en het bedrijfsleven. De laatste jaren is HWL aan het professionaliseren. Beheer van natuurgebieden wordt met betaalde krachten uitgevoerd via een aparte stichting.

Werkwijze Hoekschewaards Landschap

Hoekschewaards Landschap is momenteel een regionale vereniging met 1700 leden, waarvan er meer dan 300 actief lid zijn. De vereniging zet zich in voor behoud en verbetering van milieu, natuur en dorpschoon in de Hoeksche Waard. De vereniging is verdeeld in 11 werkgroepen. Deze zijn: beheer Klein Profijt, boombeheer, dorpschoon, educatie, milieu & planologie, planten, paddestoelen, terrein beheer, vlinders, vogels, zoogdieren.

HWL verzorgt lezingen, informatiestands op markten, cursussen, natuurexcursies en de jaarlijkse Oeverloop van de Hoeksche Waard. Natuurouders verzorgen natuurpaden en natuurlessen voor scholen. In 2003 voor 8000 schoolkinderen, waarvan 2500 het natuurbezoekerscentrum Klein Profijt bezochten. HWL schrijft al jarenlang een wekelijkse column in het lokale blad Kompas en maandelijks is er een uitzending op Radio Hoeksche Waard. Daarnaast beheert HWL zelf een aantal terreinen: meest terreinen van de gemeente, maar ook van particulieren. Dit beheer wordt bekostigd met subsidies en beheersvergoedingen van de gemeente.

Naast deze publieke taken heeft HWL een meer politieke en beleidsmatige taak. De werkgroep milieu en planologie volgt de plannen van gemeente, provincie en rijk kritisch. Ze geeft informatie, spreekt in en start zonodig bezwaarprocedures op. Een van de bestuursleden van het HWL is lid van het bestuur van het waterschap. HWL is ook vertegenwoordigd in het RIHW (Ruimtelijke inrichting Hoeksche Waard), een samenwerkingsorgaan waarin gemeenten, provincie en maatschappelijke organisaties samen denken over de inrichting van de Hoeksche Waard.

Bereikt resultaat

In de lange geschiedenis van HWL zijn er vele grote en kleine resultaten geboekt. Dit rapport richt zich vooral op twee wapenfeiten: HWL heeft het bezoekerscentrum Klein Profijt gebouwd op terrein dat oorspronkelijk als bedrijfshaven bedoeld was. En HWL weet haar protestactiviteiten te combineren met samenwerking met gemeentes en de provincie Zuid-Holland op meerdere gebieden.

6 ANALYSE VIER CASUSSEN

Ieder van de in het vorige hoofdstuk beschreven casussen is afzonderlijk geanalyseerd om te bepalen wat de succesfactoren zijn geweest. Vervolgens is deze analyse per factor gerangschikt en hieronder beschreven. Het blijkt, niet verwonderlijk, dat initiatiefgroepen over een aantal succesfactoren hetzelfde denken, maar ook duidelijk van mening verschillen. Ook de opvattingen van de geïnterviewden bij de gemeente over succesfactoren variëren. Hieronder vindt de lezer eerst de factoren waarover bij de vier initiatiefgroepen en de gemeente overeenstemming bestaat. Hoe verder in het hoofdstuk, des te meer verschil van mening of minder nadruk er bestaat. De bespreking wordt afgesloten met een overzicht, dat het antwoord vormt op de vraag: 'Welke factoren dragen er toe bij dat een lokale initiatiefgroep haar doel bereikt?'

6.1 Succesfactor een: meedenken met de gemeente met behoud van zelfstandigheid

In de gesprekken met vertegenwoordigers van initiatiefgroepen waarin het woord actiegroep viel, werd dit woord geassocieerd met 'nee-zeggen' en barricades opwerpen. Het woord riep een beeld op, waarbij geen van allen zich thuis voelde. 'Actiegroep' lijkt een vies woord. De voorzitter van HvO zei:

'Wij zijn geen actiegroep. Wij zijn een discussieplatform en we laten zien dat we samen met de gemeente iets willen maken. We willen ons nadrukkelijk niet profileren als een club die tegen iets is.'

En de voorzitter van HWL:

'Als je het aan onze vrijwilligers vraagt, dan zullen ze de vereniging niet als een actiegroep omschrijven.'

Daartegenover stelden de groepsleden dat hun groep meedenkt, tot overleg bereid is en zelf met ideeën komt, kortom een coöperatieve en constructieve instelling heeft. Dat dit bijdraagt tot meer vruchtbare samenwerking met de gemeente werd ook door de gemeenteambtenaren en wethouders bevestigd.

In alle gevallen is de groep voorbij het stadium van ideeën aanreiken gekomen. Er werd samen met de gemeente een plan gemaakt: het leefbaarheidsplan in Nieuwerbrug, de aanloop naar het bestemmingsplan in Oosterbeek, de plannen over het juiste beheer en exploitatie van de zaagmolen in Utrecht, het bezoekerscentrum en beheer van natuurgebieden in de Hoeksche Waard. Juist de samenwerking zorgde bij de ambtenaren van de gemeente voor draagkracht. Bij de Sterremolen noemde een ambtenaar een positief aspect van de Sterremolen:

'Dat ze bestuurders inschakelden (...) Maar niet alleen voor het ophouden van de hand voor geld. Ook door te overleggen over hoe je dingen het beste kunt aanpakken. Samen een plan ontwikkelen.'

Toch betekende dit niet, dat de groepen als was in de handen van de gemeente waren. Net zo goed als men samenwerking benadrukte, was er bij alle groepen sprake van terughoudendheid om volledig opgenomen te worden in de gemeentelijke overlegstructuur. De groepen probeerden zelfstandigheid te behouden. Het kwam er soms op neer dat leden zich niet conformeerden aan de (ongeschreven) regels binnen gemeentelijk overleg of dat men uitdrukkelijk weigerde in te gaan op de voorwaarden die de gemeente stelde. Deze zelfstandigheid dient tweeërlei doelen: (1)

dwang kunnen uitoefenen op de gemeente, of (2) behoud van geloofwaardigheid tegenover de achterban. Een van de leden van een initiatiefgroep zei:

'Bij die spanningen reageerden we door brieven te sturen. Naar de gemeenteraadsvergadering. Dat was heel effectief, want de gemeente moet daar iets mee. Zeker als we gebruik maakten van het inspraakrecht en onze ingezonden brief voorlezen. De gemeenteraadsleden hebben al wel een mening, maar ze praten vaak toch nog even door over de dingen die we in de brief schrijven. Het heeft wel invloed.'

En een andere groep poneerde:

'(...)soms gaat het wat te langzaam. En dan ondernemen we wat.' [i.c. een kritische ingezonden brief in het lokale nieuwsblad]

Die zelfstandigheid tegenover de overheid komt het duidelijkst tot uiting in de casus van het Hoekschevaards Landschap. Deze vereniging werkt veel samen met gemeentes, maar voert tegelijkertijd procedures tegen nieuwe bestemmingsplannen en bouwvergunningen. De medewerker van de gemeente Oud-Beijerland vond dat niet zo'n probleem.

'We leven in een vrij land, gelukkig. Mede- en tegenwerking, dat hoort erbij en houdt het debat wakker en scherper.'

Deze onafhankelijke houding van de groepen leidt bij de gemeente echter ook tot kritische opmerkingen. Een wethouder formuleerde het als volgt:

'Actiegroepen waarvan de rol verandert van actievoerders naar die van een meedenkende groep hebben niet meer dezelfde vrijheid als voorheen. Men kan niet meer meevergaderen en ondertussen nog vlamme openbare brieven schrijven als er iets niet volgens zin verloopt. (...)Actiegroepen in zijn algemeenheid verliezen uit het oog hoe politieke processen in elkaar steken.'

En in een andere casus:

'[Ze moeten] wel uitkijken dat het niet teveel een actiegroep wordt. Dat zou in deze fase van het proces heel onverstandig zijn.'

Die reactie heeft meer dan één achtergrond. Het college en de ambtenaren hebben in hun denken vaak al een hele omslag gemaakt voor het zover kwam, dat initiatiefgroepen werden gehoord en mochten meedenken. Als een groep zich dan kritisch opstelt, wordt dat als ondankbaarheid ervaren. Ook kan het zijn dat het college van B&W wel bereid is plannen van een initiatiefgroep te accepteren, maar dat de ambtenaren het daar niet mee eens zijn. Wanneer een groep dan vanwege onvoldoende resultaat of frustratie naar de raad loopt en inspreekt, voelt het college zich onder druk gezet of vreest voor groeiende tegenzin bij de ambtenaren. De verhoudingen binnen het gemeenteapparaat kunnen ervoor zorgen dat de verhouding tussen gemeente(ambtenaren) en initiatiefgroepen gevoelig is. Een recente ontwikkeling die een rol kan spelen is de Wet dualisering gemeentebestuur.¹⁸ Deze leidt tot wijziging in bevoegdheden en samenstelling van de raad met als doel de controlerende rol van de raad te versterken. Een groep die bij de raad haar ongenoegen kenbaar maakt, heeft nu een grotere kans dat de raad vragen stelt aan het college.

¹⁸ De Wet dualisering gemeentebestuur is m.i.v. 7 maart 2002 in werking getreden en betekent een verandering in de verhouding tussen raad en college. Belangrijkste wijzigingen: een wethouder mag niet meer tegelijkertijd raadslid zijn en de raad krijgt verdergaande controlerende, budgettaire en verordenende bevoegdheden. Bron: www.vernieuwingsimpuls.nl

6.2 Succesfactor twee: professionaliteit van de initiatiefgroepen

'Een van de dingen waar we bij al onze initiatieven op letten is dat het op een professionele manier bedacht is en het er ook zo uitziet.'

Aldus één van de initiatiefnemers van de Sterremolen. Professionaliteit werd genoemd als een belangrijke succesfactor. Het blijkt echter ook een niet scherp afgebakende succesfactor. De groepen zelf noemden verschillende positieve aspecten van hun optreden die ik, in drie thema's onderverdeeld, onder het kopje professionaliteit schaar: presentatie, kennis en organisatie. Zoals uit het eerste citaat van dit onderdeel blijkt, heeft professionaliteit in ieder geval betrekking op de presentatie. Alle groepen hebben daar tijd en energie in gestoken. Als je op het internet gaat surfen vind je van alle groepen een verzorgde website. WIN heeft eigen briefpapier; HvO heeft een strak ontworpen en veelgebruikt logo; de Sterremolen heeft veel publiciteitsmateriaal in omloop gebracht, variërend van gouden penningen tot handdoeken.

Professionaliteit houdt ook in dat je kennis van zaken hebt of anders in huis haalt. Met kennis kun je standpunten onderbouwen. De voorzitter van HWL formuleerde het zo:

'Monitoring van de vegetatie en broedvogels en andere dieren is de basis van onze activiteiten. Je moet onderbouwing geven en goede argumenten.'

Kennis wordt actief nagestreefd. De Sterremolen liet een professioneel exploitatieplan opstellen voor de houtzaagmolen door een extern bureau. En Hart voor Oosterbeek bestaat zelf voor het merendeel uit inhoudelijk deskundige mensen. WIN tenslotte deed ook beroep op een communicatiebureau voor het opstellen van haar startdocument leefbaarheid.

Onder het derde aspect van professionaliteit schaar ik de organisatie van de eigen groep. Volgens de groepen moeten deze goed in elkaar steken, zodat vragen van de gemeente snel beantwoord worden, dat afspraken nagekomen worden en de groep bereikbaar is. Een lid van WIN zei:

'WIN is een anders dan andere groepen omdat men probeert te professionaliseren. Men is bezig met een huishoudelijk reglement en een beslismodel. Men probeert mee te denken met de gemeente en met respect voor de gemeente en de uitvoerend ambtenaren te opereren.'

Je kunt je afvragen of het reëel is van een vrijwilligersorganisatie professionaliteit te verlangen. Professionaliteit vraagt namelijk een grote tijdsinvestering. Hier ga ik verder op wat dieper op in.

Het beeld dat de groepen schetsten, namelijk dat hun professionaliteit bijdraagt aan succes, wordt bevestigd door de geïnterviewden van de gemeenten. Men noemde het soms wat anders dan de groepen doen, maar de opmerkingen van de gemeente hebben ook betrekking op kennis, organisatie en presentatie. Over WIN:

'(...) Wanneer je het initiatief in Nieuwerbrug vergelijkt met de andere wijkraden, dan is WIN wat betreft plannen, kwaliteit en netwerken een stuk verder dan de andere wijken.'

In Oosterbeek was het, naast betrokkenheid en de realiteitszin, de kennis die de wethouder overtuigde:

'Ik kreeg (...) een reactie op het voorontwerp bestemmingsplan. (...)Het was een doorwrocht stuk. En natuurlijk staan er uitgangspunten in waar je vraagtekens bij kunt zetten. Maar het zijn wel jongens die met beide benen op de grond staan. En ze weten waarover ze praten en ze kunnen heel goed

duiden wat er zo bijzonder is aan Oosterbeek en wat er behouden moet blijven.'

Bij het HWL meende de gemeenteambtenaar dat professionalisering, in de zin van de verzakelijking die hij bij HWL waarneemt, een algemene tendens is bij non-profitorganisaties. Met verzakelijking bedoelde hij dat ze steeds meer als een bedrijf werkt, bijvoorbeeld door geld te vragen voor adviezen over natuurbeheer.

Professionaliteit kan ook voor de achterban een belangrijk punt zijn, bijvoorbeeld doordat het de achterban vertrouwen in een goede afloop schenkt. In dit onderzoek heb ik echter de mening van de achterban niet meegenomen, waardoor ik deze veronderstelling niet verder kan onderbouwen.

6.3 Succesfactor drie: bestaande netwerken inschakelen en functionele netwerken opbouwen

Netwerken spelen overal een belangrijke rol. Bestaande contacten met gemeente, pers, maar ook met andere belanghebbenden helpen hen het doel te bereiken. Bij HWL spelen netwerken een rol bij het lobbyen. Volgens een gemeenteambtenaar van Oud-Beijerland heeft HWL hun succes te danken aan (onder andere):

'Beïnvloeding van politieke partijen ter linker en ook ter rechter zijde, in gemeenteraden, in Provinciale Staten, en (niet in de laatste plaats) de Tweede Kamer, alsmede het waterschapsbestuur. Zij hebben open lijnen met de pers, krant, radio en (iets minder) TV-Rijnmond, maar ook met wethouders en met raadsleden.'

Bij de WIN heeft het netwerk van de voorzitter bijgedragen tot het ontstaan van de groep en door zijn contacten met een groothandel is er een supermarkt in het dorp gekomen.

Bij de Sterremolen maakte mijn gesprekspartner onderscheid tussen twee netwerken. Er is een netwerk dat je hebt door werk of andere sociale contacten. De personen in dit netwerk worden benaderd voor goede raad of het netwerk dat zij weer hebben. Daarnaast is er een netwerk van mensen en organisaties die belangrijk zijn voor het gezicht naar buiten.

'De betrokkenheid van de aanpalende organisaties is belangrijk voor beslissers en voor geldschietende organisaties.'

Bij HvO kreeg ik sterk de indruk dat juist door de activiteiten van HvO netwerken ontstonden, namelijk netwerken van mensen die zich betrokken voelen met de doelen en daarom hun tijd en geld voor de 'goede zaak' wilden inzetten. Voorbeelden hiervan zijn: een hotel waar men gratis kon vergaderen en een drukkerij die goedkoop wil drukken. Bij Sterremolen zijn ook dit soort netwerken ontstaan, door het actiewerk.

6.4 Succesfactor vier: persoonlijke betrokkenheid van ambtenaren en beleidsmakers

Of een groep haar doel bereikt, hangt ook af van moeilijk te beïnvloeden factoren als 'kun je opschieten met...'. Persoonlijke sympathie en zelfde opvattingen spelen bijvoorbeeld bij WIN een grote rol. Het stelde de huidige voorzitter van WIN in de gelegenheid op een informele manier met de burgemeester te overleggen hoe hij zijn plannen voor verbetering van de leefbaarheid van Nieuwerbrug vorm moest geven. Zo kon WIN in korte tijd opgezet worden. Ook werd door de inzet van de burgemeester

vaart gezet achter de vestigingsprocedure, waardoor de supermarkt zich redelijk snel in het dorp kon vestigen.

Iets vergelijkbaars zie je bij de medewerker van het wijkbureau dat de Sterremolen heeft geholpen. Hij stelde dat het belangrijk is om een groep te helpen, wanneer de gemeente het eens is met het plan. Met helpen bedoelde hij bijvoorbeeld zorgen dat een bouwvergunning op tijd binnen is:

'Daar spring ik graag een keertje extra voor op de fiets.'

Er is wel een verschil tussen WIN en Sterremolen. Bij WIN konden de voorzitter en burgemeester ook voor het initiatief al goed met elkaar overweg, terwijl bij de Sterremolen het veeleer lijkt te gaan om het enthousiasme bij de gemeenteambtenaar voor de plannen zelf.

Bij HvO is het omgekeerde het geval. HvO kon slecht opschieten met de voormalig wethouder Ruimtelijke Ordening. Het lijkt vooral het verschil in werkwijze te zijn dat tot de slechte verstandhouding leidde. In ieder geval kostte de slechte verstandhouding veel energie van beide partijen, getuige de openbare brieven over en weer. Het is de vraag of HvO net zoveel van haar plannen terug had gezien in het voorontwerp bestemmingsplan wanneer de partij van de voormalig wethouder niet tijdens de afgelopen verkiezingen was weggestemd en vervangen door een HvO welgezinde wethouder.

Het HWL en de gemeente hadden beiden voordeel bij de bouw van het bezoekerscentrum Klein Profijt. Of bij dit gezamenlijk belang ook persoonlijk enthousiasme van ambtenaren of het college meespeelde, heb ik niet nagevraagd, maar het zou een rol kunnen spelen. Uit het feit dat de gemeente gratis de plek heeft ontsloten door parkeerplaatsen en een pad te asfalteren blijkt in ieder geval haar bereidwilligheid.

Er is nog een argument, wat niet onderbouwd wordt met data uit mijn casussen, maar wat naar voren kwam in een gesprek met mevrouw Heerma van Voss, voorzitter van het Platform Groene Ruimte in Driebergen. Zij noemde de grote rol van een betrokken ambtenaar in een vroeg stadium. Door de inzet van een ambtenaar is het namelijk waarschijnlijker dat (een deel van) plannen of ideeën van een initiatiefgroep terechtkomen in een voorbereidende nota voor de raad en het college. En het is makkelijker goedkeuring te krijgen voor iets wat al op papier staat, dan een voorstel te amenderen of van tafel gestemd te krijgen. Kortom, een enthousiaste ambtenaar kan veel goed doen.

6.5 Succesfactor vijf: zichtbaar draagvlak, achterban of algemeen belang

Bij zowel gemeente als groepen leeft het besef dat het belangrijk is te laten zien dat een grote groep mensen in de buurt of het dorp, je plannen belangrijk vinden. Of dat ze tot voordeel strekken van een grote groep mensen. Waarom? Voor de gemeente is het belangrijk om te verantwoorden waar zij haar tijd en geld in steekt en daarbij zijn de mensen in de gemeente ook stemmers bij de volgende verkiezingen. Voor de groepen is het belangrijk te beseffen dat je het niet alleen voor jezelf doet. Bovendien krijg je een voet tussen de deur bij de gemeente wanneer je veel medestanders hebt.

Dit 'brede belang' komt naar voren in woorden als 'draagvlak, achterban en algemeen belang'. Draagvlak, achterban en algemeen belang zijn met elkaar verbonden, maar ze betekenen niet hetzelfde. Draagvlak en achterban schaar ik wel onder één noemer. Beiden gaan over de steun vanuit de bevolking, de sympathie die de plannen oproepen. Bij een groot ledental of donateursbestand is de achterban zichtbaar en meetbaar. Veel leden betekent dat je populair bent. Bij de Sterremolen bijvoorbeeld werkt men met donateurs, waar er op het hoogtepunt 500 van waren. Maar ook op andere manieren kan draagvlak zichtbaar worden gemaakt. In het geval van HvO had de enquête bij de bevolking van Oosterbeek groot effect.

'HvO heeft een grotere achterban dan veel andere groepen. Misschien geven niet alle mensen actief steun, maar ik denk dat ze wortelen in een groot deel van de bevolking.'

En bij het HWL wordt de energie niet alleen op natuurbescherming en onderhoud gericht. Per jaar krijgen 8.000 basisschoolkinderen les van HWL vrijwilligers. Men is daar, wat betreft natuur- en milieueducatie, stevig verankerd in de Hoeksche Waard. In het geval van WIN is het opmerkelijk dat juist de burgemeester, meer nog dan WIN zelf, in ons gesprek het belang van draagvlak onderstreepte. Ik kan mij voorstellen dat hij, gezien het ontstaan van WIN, de voortvarendheid van de voorzitter, èn zijn eigen rol als zeer betrokken wijkverantwoordelijke, ervoor waakt dat de groep het contact met de bevolking van Nieuwerbrug instandhoudt.

Algemeen belang belicht een ander aspect van dat brede belang. Hier gaat het om het voordeel dat een groep bij een initiatief heeft. Bij Sterremolen benadrukte de gemeenteambtenaar het belang voor de buurt.

'Wat er van de kant van de gemeente meespeelde was dat het project veel mogelijkheden had. Het molenerf en het molenpark waren voor veel doeleinden geschikt.'

Het verschil tussen achterban en draagvlak enerzijds en algemeen belang anderzijds is als volgt te illustreren. Het draagvlak voor afschaffing van de hypotheekrente kan heel klein zijn, maar het algemeen belang kan er bijzonder bij gebaat zijn. Door de extra inkomsten kan de overheid bijvoorbeeld meer geld investeren in herinrichting van openbare terreinen. De overheid vindt het algemene belang belangrijk, want met een gefundeerd beroep op het algemeen belang kan ze keuzes verantwoorden.

Uit de casussen blijkt overigens ook dat algemeen belang en (het verwijt van) eigenbelang samen kunnen gaan. Sterremolen, WIN en HWL zijn ervan beschuldigd uit eigenbelang te handelen. Volgens eigen zeggen zijn die beweringen ondergeschikt aan de overheersende opvatting dat de groepen 'goed werk' doen. Juist een grote achterban of activiteiten die in een andere richting wijzen kunnen dienen als bewijsmateriaal tegen het verwijt dat men alleen aan zichzelf denkt.

6.6 Succesfactor zes: uithoudingsvermogen en structureel tijd investeren

Leden van een initiatiefgroep moeten uithoudingsvermogen hebben en tijd investeren. Zeker als de gemeente kritisch staat tegenover de plannen van de groep. Uithoudingsvermogen is de tijd die nodig is om het doel te bereiken. In de onderzochte casussen varieert die tijd van 3 tot 31 jaar. WIN de jongste groep, kende tot nu toe een redelijk vliegende start. Maar WIN volgde een andere groep op die al

jaren bezig was initiatieven voor Nieuwerbrug te ontplooien, dus ook hier is sprake van een flinke tijdsinvestering.

Tijd betekent ook dat omstandigheden in je voor- of nadeel kunnen veranderen. Illustratief hiervoor is mijn gesprek bij de Sterremolen. Ik vroeg me af of het niet veeleer geluk was dat er Stadsvernieuwingssubsidies aangesproken konden worden. Het antwoord was dat je ook kon stellen dat er vijf jaar pech aan vooraf was gegaan; zolang duurde het voor de grote financiële bijdragen werden toegekend.

Alleen een lange adem is echter geen voldoende voorwaarde. Tijd investeren is ook belangrijk, zowel structureel als incidenteel. De mensen die in de frontlinie staan, het dagelijks bestuur of de initiatiefnemers, geven indrukwekkende voorbeelden. De voorzitter van HWL schatte, dat hij structureel 25 uur per week besteedt aan HWL. De oprichter van HvO zei:

'Bezig zijn met HvO kost vreselijk veel tijd. Ik weet niet hoeveel avonden ik ermee bezig ben geweest en ik wil het niet weten. Maar het is de enige manier om je doel te bereiken. Af en toe moet je hard op de rem trappen en zelf met ideeën komen en tekeningen maken.'

Bij HWL, HvO en de Sterremolen komt duidelijk naar voren dat er pieken zijn in de tijdsinvestering. Op belangrijke momenten moeten de leden van de groepen alles aan de kant willen zetten om acte de presence te geven of om een actie gedegen voor te bereiden. Nog een voorbeeld uit de casus van de Sterremolen. Na enkele afwijzingen besloot men tot een laatste poging om een subsidie van de Provincie Utrecht binnen te halen. Eerst vroeg men raad van een medewerker van de provincie. Vervolgens stelde men een aanvraag op, benaderde alle verantwoordelijke statenleden, woonde de vergadering bij met een grote afvaardiging en informeerde de pers. Voorbereiden en mede uitvoeren van deze actie kostte een Sterremolenlid wekenlang iedere vrije avond. De subsidie werd wel toegekend.

WIN kijkt af van het bovengeschetste beeld. Het gemiddelde WIN lid besteedt minimaal twee avonden per maand aan WIN, het bestuur besteedt meer tijd. De voorzitter schatte dat hij zo'n vijf uur per week bezig is met WIN, wat beduidend minder is dan de tijd die andere actiegroepen aangeven. Misschien komt dat, omdat WIN in het wijkgericht werken is opgenomen.

Door de gemeente wordt grote inzet meestal gewaardeerd. Soms wordt de inspanning met ongeloof aanschouwd. 'Waar doen jullie het allemaal voor?', is de reactie die een initiatiefgroep eens te horen kreeg van een ambtenaar.

6.7 Succesfactor zeven: een heldere doelstelling

De groepen die ik geïnterviewd heb, bezitten allemaal een visie of doelstelling. In hoeverre hebben ze daar wat aan? De visies van HWL en WIN zijn het meest uitgewerkt. HWL heeft een gebiedsvisie over de Hoeksche Waard ontwikkeld en mooi gedrukt uitgegeven. Daarin staan welke landschappelijk elementen HWL wil behouden of versterken. De voorzitter, die de visie enkele jaren geleden samen met de leden ontwikkelde heeft steun aan dit document. Het bepaalt waar HWL zich voor inzet en het zorgt er voor dat men niet telkens opnieuw haar standpunt moet bepalen. WIN heeft nog niet zo'n uitgewerkte visie maar wel een toekomstbeeld:

'Nieuwerbrug moet weer een dorp worden waar mensen prettig kunnen wonen en werken. Een dorp voor jong en oud. Met voldoende welzijnsvoorzieningen voor ouderen en sportclubs voor de jeugd. Waar kinderen veilig naar school kunnen fietsen. Waar kinderen buiten kunnen spelen. Een leefbaar dorp met alle denkbare basisvoorzieningen. Zoals een plek waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. Nieuwerbrug moet ook te bereiken zijn zonder auto.'

De WIN is opgedeeld in verschillende werkgroepen die de onderdelen van dit toekomstbeeld verder uitwerken. Binnen WIN zijn er stevige gesprekken over welke maatregel prioriteit heeft. Het toekomstbeeld en de visie die er uit volgt vormen het kader waarbinnen men met de gemeente praat.

Het heldere doel wordt door de Sterremolen gezien als een voordeel voor de buitenwereld. Het is makkelijk uit te leggen waar men voor staat.

'(...) Een tweede belangrijke punt voor het succes is dat we een enkelvoudige boodschap uitdroegen: er is één punt, en dat is belangrijk.'

Tot slot HvO, die concentreert zich duidelijk op de centrumplannen. Die doelstelling geeft de organisatie een duidelijke leidraad bij haar handelen.

'Het is belangrijk dat we ons alleen op het centrum richten. We hebben wel andere interesses. (...)Maar ik denk dat het voor ons het voordeel had dat we tijd en energie op een ding konden blijven richten. Anders hadden we het nooit zo lang volgehouden.'

Om terug te komen op mijn vraag aan het begin van deze paragraaf: een heldere doelstelling is belangrijk vanwege verschillende redenen. Het kan binnen de organisatie energie concentreren en tijd besparen en tegenover anderen is het duidelijk waar je voor staat en duidelijk dat je als individuen, verenigd in een initiatiefgroep, één gedeeld doel hebt.

6.8 Succesfactor acht: strategisch inschakelen van de pers

De initiatiefgroepen gaan heel verschillend met de pers om. Dat hangt samen met het doel van de groep, maar het heeft ook met de stijl van een groep te maken.

HWL is gestart als een protestgroep. Ze heeft in de loop der jaren een goede verhouding met de pers opgebouwd. In beide gesprekken met leden van HWL werd mij verzekerd dat inzet van de pers belangrijk is om geïnteresseerden te laten zien waar je mee bezig bent en om druk uit te oefenen op bestuurders. De gemeente is niet altijd zo blij met die laatste methode. Ook HvO heeft in het begin veel berichten naar de pers gestuurd en is vaak in het nieuws geweest. Daarbij hielp, dat de groep veel activiteiten ondernam, waarover journalisten konden schrijven. In een latere fase, waarin de groep meer vertrouwelijk met de gemeenteambtenaren omgaat, treedt men minder naar buiten.

De Sterremolen heeft ook de pers vaak benaderd om betrokkenheid vanuit de omgeving te vergroten. Voor zover ik kan nagaan is druk uitoefenen via de pers minder aan de orde geweest. Persaandacht ging samen met publieksactiviteiten rondom het molenerf en de Leidsche Vaart.

WIN gaat voorzichtiger om met publiciteit via kranten. Men wil de pers niet in een te vroeg stadium inschakelen. Men wil de band met het college en bestuur opbouwen en niet mensen onder druk zetten. De groep staat veel dichterbij het gemeentelijk bestuur. Mogelijk wordt dat veroorzaakt door het gegeven dat men vanaf het begin in

de wijkgericht werken aanpak is opgenomen. Maar vermoedelijk is het een tactische afweging; men denkt met vertrouwelijkheid en een goede sfeer op dit moment meer te bereiken. Het WIN kan het zich ook veroorloven, men heeft op dit moment een behoorlijk gehoor bij de gemeente.

6.9 Succesfactor negen: contact met de gemeente op uitvoerend gebied

Contact met de raad, de ambtenaren en het college van B&W is van belang. Dat spreekt voor zich. Maar ook contacten met de uitvoerende diensten of wijkmanagers werden waardevol gevonden. De redenen daarvoor variëren. Het kan voor de motivatie van de initiatiefgroep belangrijk zijn verschillende reacties te krijgen. Tegenover een afwijzende wethouder staan enthousiaste ambtenaren groenbeheer.

'Een van de dingen die we gemerkt hebben tijdens de werkbijeenkomst is dat ambtenaren van verschillend niveau heel anders reageren op onze plannen. Toen we met het plan kwamen om in plaats van een normale nieuwbijeenkomst een actie te doen, waarbij we een pleintje dat door onkruid was overwoekerd helemaal schoonmaakten, waren de ambtenaren van die wijk heel enthousiast. Ze leverden gereedschap en koeken.'

Ook kan breed contact bijdragen aan de brede bekendheid van de plannen binnen de gemeente en het gevoel dat het iets is 'om trots op te zijn'.

'In dit geval was iedereen binnen de gemeente blij met het initiatief. Alle diensten en zelfs de afdeling bevolking die nu de molen tipt als leuke trouwlocatie.'

6.10 Succesfactor tien: bezwaar- en beroepsmogelijkheden als stok achter de deur

Burgers kunnen invloed uitoefenen op grote ingrepen in de publieke en de particuliere ruimte. Dat gebeurt door bezwaar te maken tegen kap-, sloop of bouwvergunningen, maar ook tegen een nieuw bestemmingsplan. De mate waarin een groep gebruik maakt van de rechten verschilt nogal. HWL is herhaaldelijk tot de Raad van State doorgeprocedeerd. Maar die ervaring leerde dat een gewonnen beroepsprocedure niet voldoende is om het landschap te beschermen. Nu gebruikt men het recht vooral als stok achter de deur in overleg met de overheden. HVO heeft enkele malen bezwaar gemaakt tegen bouwvergunningen, omdat het bestemmingsplan voor het centrum waar men nu over meedenkt nog niet rond is men niet wil dat er van tevoren nog snel bouwtoezeggingen worden gedaan.

Bij de Sterremolen heeft men geen bezwaar aangetekend. Ze gebruikt wel andere overheidsinstrumenten, namelijk subsidiemogelijkheden bij de verschillende overheden. WIN heeft tot op heden geen bezwaar gemaakt. Het is ook de vraag waartegen men dat moet doen, bij WIN werkt men nog toe naar een nieuw bestemmingsplan voor Nieuwerbrug. De casussen overziend lijkt het voor een groep wel voordelig als de mogelijkheid voor bezwaar er is, maar het is op zichzelf nooit voldoende.

6.11 Overzicht

Alle factoren samen vormen het antwoord op de vraag: 'Welke factoren dragen er toe bij dat een lokale initiatiefgroep haar doel bereikt?' Dit zijn:

- Meedenken met de gemeente met behoud van zelfstandigheid.
- Professionaliteit van de initiatiefgroepen opbouwen (kennis van zaken, een goede presentatie en een betrouwbare organisatie).
- Invloed uitoefenen door bestaande netwerken aan te spreken en functionele netwerken op te bouwen.
- Betrokkenheid en enthousiasme van ambtenaren, wethouders of raadsleden hebben of verwerven voor de plannen van de initiatiefgroep.
- Een zichtbaar groot draagvlak of grote achterban bezitten of algemeen belang nastreven.
- Uithoudingsvermogen hebben en structureel en incidenteel veel tijd willen investeren.
- Een heldere doelstelling opstellen en nastreven.
- Strategisch inschakelen van de pers.
- Contact met de gemeente op uitvoerend gebied opbouwen voor de acceptatie van de plannen en de motivatie van de groep.
- De bezwaar- en beroepsmogelijkheden benutten als stok achter de deur.

Bovenstaande lijst verdient relativering. Zo zijn factoren van elkaar afhankelijk. Zonder tijdsinvestering is geen professionele organisatie op te bouwen en zonder heldere boodschap krijg je minder draagvlak, zonder betrokken gemeente tenslotte heeft een groep minder mogelijkheid tot samenwerking. De samenhang komt in het volgende hoofdstuk aan de orde bij de opmerkingen over de strategie van de groepen. Een tweede opmerking is dat het succes niet alleen van de factoren afhangt maar ook afhankelijk is van de lokale omstandigheden en de voorgeschiedenis. En tot slot zie je in de bespreking dat factoren voor zover het instrumenten zijn, zorgvuldig moeten worden toegepast. Bijvoorbeeld in het geval van meewerken met behoud van zelfstandigheid zal te eigenwijs gedrag de samenwerking met de gemeente frustreren. Door te meewerkend gedrag daarentegen kan een groep haar eigen doelstellingen uit het oog verliezen.

.

7 SYNTHESE

In dit hoofdstuk komen de twee onderdelen van dit onderzoek bijeen. In hoofdstuk vier is de situatie voor de VRK geanalyseerd en in hoofdstuk zes voor de vier casussen. Nu vergelijk ik de situatie bij de VRK met de andere casussen. Hoofdstuk zeven vormt daarmee de voorbereiding op het antwoord op de hoofdvraag: 'Wat kan de VRK leren van de successen van andere initiatiefgroepen?'

Op de volgende pagina staat een tabel waarin hoofdstuk vier en hoofdstuk zes gekoppeld zijn. De factoren uit hoofdstuk vier staan links. Daarnaast staat aangegeven op welke manier de factoren bijdragen aan een positief resultaat. Dat is gebaseerd op argumenten die de initiatiefgroep of de gemeente aandroegen en literatuur (zie hoofdstuk 2, paragraaf 3). In de volgende kolom staan factoren uit hoofdstuk zes die het meest aansluiten bij de factoren van hoofdstuk vier. Dat er veel overeenkomsten zijn is niet verrassend. Maar er zijn ook nieuwe factoren in hoofdstuk zes naar voren gekomen en factoren niet besproken. Ook wordt zichtbaar dat een factor om verschillende redenen bij kan dragen tot succes. De rest van dit hoofdstuk bestaat uit een bespreking van deze tabel. Per factor bespreek ik de volgende vragen:

- Hoe zit het met de vergelijkbaarheid van de factoren?
- Waarom is deze factor belangrijk?
- Welke rol heeft deze factor in het verleden van de VRK gespeeld?
- Kan de VRK er iets mee in de toekomst?

Tabel 5: vergelijking factoren

	H4: wat is van invloed?	Waarom?	H6: succesfactoren	Waarom?
1	Meedenken	Invloed bij de gemeente is groter	Meedenken	Gemeente luistert eerder. Meedenken geeft positiever zelfbeeld en imago.
2	Hoog opleidingsniveau	Strategie bepalen Kennis verzamelen	Professionaliteit	Inhoudelijke argumenten Imago van serieuze gesprekspartner Het de gemeente gemakkelijk maken Uitstraling naar achterban en pers
3	Duidelijke visie	Concentreren van energie	Duidelijke doelstelling	Concentreren van energie Makkelijker keuzes maken Snel te begrijpen door publiek en gemeente
4	Netwerken	Informatie verzamelen Directe toegang tot gemeentelijke instanties	Netwerken	Informatie verzamelen Directe toegang tot gemeente Toegang tot invloedrijke personen (geld of imago) Praktische hulp
5	Algemeen belang	Invloed bij de gemeente.	Algemeen belang	Bestaansrecht initiatiefgroep
6	Grote achterban	Invloed bij de gemeente	Achterban Draagvlak	Verantwoordening en kiezersgunst gemeente Neutraliseren NIMBY
7	Gemeente-eigendom en openbaar terrein	Minder gedoe met financiële zaken Algemeen belang aantoonbaar tegenover achterban en gemeente	Niet besproken	
8	Positieve houding van de gemeente	Scheelt energie. Mogelijkheid tot samenwerken.	Sympathie en enthousiasme van de gemeente	Scheelt tijd en energie Praktische hulp
			Contacten met gemeentediensten	Motivatie van de groep Meerdere ingangen bij de gemeente hebben
9	Wettelijke mogelijkheden	Druk uitoefenen op de gemeente	Wettelijke mogelijkheden	Druk uitoefenen op gemeente
10	Financiële armslag	Fondsenwerving niet of minder nodig Medewerking gemeente is makkelijker	Niet besproken	
11	Persoonlijke sympathie belanghebbenden	Samenwerken eenvoudiger Allianties sluiten makkelijker	Niet besproken	
12	Vroeg bij nieuwe ontwikkelingen betrokken.	Meer invloed op planontwikkeling	Niet besproken	
13			Pers inschakelen	Informatie geven aan achterban Betrokken houden achterban Druk uitoefenen op gemeente
14			Tijd investeren	Noodzakelijk voor professionaliteit Verandering van omstandigheden

7.1 Meedenken met behoud van zelfstandigheid

Het is duidelijk dat alle groepen zichzelf als meedenkend zien en dat de gemeente het belang daarvan bevestigt. In de uitgewerkte casussen zijn daar argumenten voor te vinden. Plannen worden eerder geaccepteerd door ambtenaren als je met ze samenwerkt. En plannen van de initiatiefgroepen worden realistischer door in een vroeg stadium de mogelijkheden van de gemeente te kennen.

Maar is dat voldoende verklaring voor de resoluutheid waarmee groepen het woord actiegroep verwerpen? Ik denk dat het ook een kwestie van beeldvorming is. Actiegroep roept beelden op van barricades en demonstraties. Het beeld van een meedenkende groep, van mensen die weet hebben wat er leeft in de samenleving (Oosterbeek, Nieuwerbrug) en op milieugebied (Hoeksche Waard) en die op basis van die deskundigheid de gemeente 'voeden', is een veel sympathieker beeld. Daar willen mensen liever bijhoren, dus op dat beeld zullen ze de nadruk leggen. Ook al denken gemeenten daar wel eens wat anders over.

In de afgelopen jaren heeft de VRK bij het formuleren van haar plannen oog gehad voor de mogelijkheden die de eigenaren hebben. Zij deed dat door een plan te bedenken waarin de financiële positie van de eigenaren een rol speelt. Ook deed ze dat door bij de opdracht aan de wetenschapswinkel de gemeenschappelijke visie voorop te stellen. Maar van echt samen iets ontwikkelen zoals bij HvO is nog geen sprake. De VRK doet een voorstel aan de gemeente en de gemeente wil niet de voortrekkersrol spelen die de VRK haar heeft toebedacht. De gemeente Driebergen heeft tot nu toe de VRK ook niet in de gelegenheid gesteld om echt mee te praten, anders dan via inspraak in raadsvergaderingen. Om uit deze patstelling te komen zou de VRK haar benadering van de gemeente kunnen heroverwegen. In hoeverre is haar voorgestelde plan realistisch voor de gemeente? Wat zijn de struikelblokken en waar zit nog wel ruimte voor meedenken en een mogelijkheid voor samenwerken met de gemeente?

7.2 Opleidingsniveau voorwaarde voor professionaliteit

In de tabel op de vorige pagina zijn hoog opleidingsniveau en professionaliteit bij elkaar geplaatst. De factoren zijn niet gelijk aan elkaar, maar er is wel een sterk verband. Uit de casussen komt naar voren dat een behoorlijke opleiding zijn noodzakelijk is om tegenover de gemeente als een professionele organisatie over te komen. En professionaliteit wordt door de gemeente erkend als een succesfactor. Bij navraag zijn de groepen ook allemaal middel- tot hoogopgeleid. Dit betekent trouwens niet dat hoogopgeleide groepen zich automatisch professioneel gedragen. Professioneel betekent niet alleen veel kennis van zaken, maar ook een goede presentatie, en een goede organisatie.

Met het kennisniveau bij de VRK zit het wel goed, was in hoofdstuk vier al vastgesteld. Resteert organisatie en presentatie. De VRK kan wel wat professioneler worden, heeft de oud-voorzitter eens laten vallen. Hij doelde daar vooral op het tempo, waarin acties worden voorbereid en opgezet. Mij viel op dat de verschillende werkgroepen die bij oprichting waren geformeerd als het ware 'verdampen'. Aan presentatie heeft de VRK minder aandacht besteed, in verhouding tot de andere groepen, terwijl de groep wel heel actief de gemeenteraadsfracties heeft benaderd. Moet de VRK hier iets aan veranderen? Nastreven van professionaliteit in vrijwilligersorganisaties kent duidelijke

grenzen; een vrijwilligersorganisatie kan geen tijd en energie inzetten gelijk een betaalde organisatie. De mate van presentatie en organisatie moet afhangen van de geplande activiteiten. Als de VRK in de toekomst meer naar buiten treedt, ligt het voor de hand dat ze naast de inhoud, ook de presentatie en organisatie aandacht schenkt.

7.3 Visie en doelstelling dient meerdere doelen

Visie is inderdaad van belang. Het voordeel dat je energie kunt concentreren op één zaak, wordt in de casussen genoemd. Maar er worden meer redenen aangedragen om een heldere visie te ontwikkelen. Een visie maakt snellere afwegingen mogelijk wanneer er om je mening wordt gevraagd. De visie vormt een leidraad bij het bepalen van de meningen. Dus niet alleen: wat gaan we doen, maar ook: wat vinden we van die ontwikkeling of dat voorstel, waar zijn we voor of tegen? Dat scheelt veel vergadertijd. Daarnaast is een duidelijke boodschap erg handig voor de gemeente en het publiek. Die weten snel waar je met de groep voor staat.

De visie moet wel geschikt zijn om die functie te vervullen. Bij de VRK zie je dat de visie duidelijk is, dat vooral de daaraan gekoppelde strategie (dialogo op gang brengen tussen de belangrijkste spelers) concentratie van energie mogelijk maakt. Of de doelstelling, een onderdeel van de visie zo duidelijk is dat het een heldere boodschap voor het publiek vormt kun je je afvragen. Het lijkt er op dat de genuanceerde boodschap niet goed overkomt.

Verder is het geen heldere leidraad gebleken bij het maken van keuzes. Gaat cultuurhistorie voor natuurbehoud? Moet het terrein volledig openbaar worden? Wat te doen met de uitbreidingen van het Studiecentrum? Bij deze opmerkingen past wel een kanttekening. Wanneer maak je zo'n uitgewerkte visie als groep? Het ontwikkelen van een visie als leidraad voor concrete standpunten is iets dat het HWL pas gedaan heeft nadat ze al 20 jaar bestond. WIN is er snel mee, maar dat doet ze ook omdat het van haar wordt verwacht. Misschien een indicatie dat groepen dergelijke heel concrete uitwerkingen pas opzetten als ze gehoord worden en als het nodig is. Tot nu toe was de VRK niet in die positie. Samenvattend: de VRK zou zich kunnen concentreren op het verhelderen van haar boodschap. Het uitwerken van de visie in detail kan wellicht in een later stadium gebeuren.

Tot slot van deze paragraaf nog het volgende. Het is best mogelijk dat bevindingen van dit rapport of van het rapport van Van Hees leiden tot een koerswijziging bij de VRK. De nieuwe activiteiten moeten wel getoetst worden aan de visie. Bij ingrijpende wijzigingen moet wellicht de visie heroverwogen worden.

7.4 Inzet en ontwikkeling van netwerken

Netwerken zijn door de VRK ingezet en opgebouwd om toegang tot kennis, tot samenwerkingspartners en tot de gemeente te krijgen. Bij de casussen zie je soortgelijke inzet van het netwerk. Wat je ook ziet is dat er functionele netwerken worden opgebouwd, tijdens het bestaan van de groep, die een waardevolle bijdrage leveren aan het succes van een initiatiefgroep. Die bijdrage bestaat uit praktische ondersteuning (bedrijfssponsoring, gratis gebruik van faciliteiten) maar zeker ook een bijdrage aan beeldvorming. Samenwerking met scholen of sponsoring door bedrijven versterkt het beeld dat je een algemeen belang nastreeft. Juist aan het uitbreiden van functionele netwerken voor de beeldvorming en voor de praktische hulp zou de VRK

nog aandacht kunnen besteden. Een suggestie: als het project zich daarvoor leent zou de VRK mee kunnen werken aan het sprengenproject dat ook de vijver op de Kraaybeekerhof wil verbinden met de beek in de Heidetuin.

7.5 Inzetten op draagvlak en algemeen belang

Alle vier de initiatiefgroepen zetten zich zichtbaar in om draagvlak of achterban te creëren en ze benadrukken het algemene belang van hun streven. Daarvoor hebben ze meerdere redenen. Het rechtvaardigt het bestaan van de groep, het is belangrijk voor de gemeente en het neutraliseert de verwijten dat de groepen een NIMBY belang zouden hebben.

Bij de VRK is de aandacht voor achterban en draagvlak tot nu toe klein geweest. Daarnaast moet de VRK zich nog voortdurend verdedigen tegen NIMBY verwijten. De VRK kan leren van de voorbeelden van de andere groepen. Meer leden kan de discussie rondom NIMBY naar de achtergrond verschuiven en de invloed op de gemeente vergroten. De casussen laten zien dat er heel verschillende manieren zijn waarop je draagvlak en achterban kunt nastreven. De VRK kan nagaan welke wijze zij het beste bij haar karakter en doelstelling vindt passen. Aansluiting zoeken met huurders en omwonenden ligt voor de hand.

7.6 Eigendom ondergeschikt aan intentie eigenaars

De vraag over wiens eigendom je aan het praten bent en of dat van invloed is, is niet aan de orde gekomen in de gesprekken met de vier groepen. Toch valt er op basis van de gegevens van de casus wel iets over te zeggen. Bij de Sterremolen was er al sprake van gemeente-eigendom¹⁹ én waren de schuren al tot monument verklaard. Daardoor had de Sterremolen de rust om in tien jaar fondsen voor herbouw te vergaren. Ook bij het bezoekerscentrum van HWL had de gemeente de grond al in eigendom. De koopprijs was wel een issue, de gemeente wilde geen verlies lijden op de grond. Maar nadat er was besloten om de voormalige zalmvisserij te behouden, was er tijd om naar een oplossing te zoeken. Gemeentelijk eigendom nam in beide gevallen de druk weg om snel tot handelen over te gaan.

Bij HvO ging het tot nu toe over het ontwerpbestemmingsplan. De plannen zijn nog niet in die fase dat de individuele winkeliers en bewoners van het centrum de consequenties van het bestemmingsplan merken (bijvoorbeeld minder parkeerruimte of beperkte uitbreidingsmogelijkheden). Wat dat betreft komt dit onderzoek wat te vroeg. WIN tenslotte heeft een heel pakket van wensen. Waar het om grond gaat, wat bij plannen voor woningbouw in Nieuwerbrug het geval is speelt het feit dat de grond privé-eigendom is, juist een positieve rol en wel omdat de eigenaar voorstander van de plannen van WIN is.

Op grond van het bovenstaande kom ik tot de conclusie dat de succesfactor niet goed is geformuleerd. Belangrijker dan de eigendomsverhoudingen is het gegeven of de gemeente zelf al andere plannen heeft en wat de houding van de eigenaren is tegenover de plannen van de initiatiefgroep. Dat zie je ook heel duidelijk bij de VRK. De eigendom van de grond is versnipperd. Maar de echte belemmering is de onwil of het gebrek aan interesse van de eigenaren van die grond om samen te werken. Toch

¹⁹ Eigenlijk is het molenerf eigendom van de Utrechtse Maatschappij tot Stadsherstel NV.

hoeft dat niet onoverkomelijk te zijn. De uitdaging voor de VRK is om een kader te vinden waarbinnen de eigenaren wel bereid zijn te overleggen en oor hebben voor de bijzondere waarde van hun eigendom. Je kunt het wetenschapswinkelrapport van Van Hees en de werkateliers als een eerste stap zien om zo'n kader op te zetten. De kunst is om de betrokkenheid vast te houden en verder uit te bouwen. De wens van de gemeente om een nieuw bestemmingsplan op te zetten zou zo'n kader kunnen zijn.

7.7 Betrokkenheid en inzet van gemeenteambtenaren en beleidsmakers.

De houding van de gemeente is belangrijk. Een gemeente die openstaat voor de plannen van de groep heeft veel voordelen voor de groep. Je krijgt de gelegenheid om samen een plan te ontwikkelen en het kost je minder energie om de gemeente te overtuigen. En als de gemeente positief staat tegenover je plannen is er veel meer praktische ondersteuning, wat voor een groep erg motiverend werkt.

De houding van de gemeente tegenover een groep kan ook bepaald worden door de persoonlijke sympathie die er tussen leden van de groep en mensen van de gemeente kan heersen. Vriendschappen kunnen het makkelijker maken, maar ik heb niet de indruk gekregen dat de groepen het van vriendjespolitiek moesten hebben. Uiteindelijk moet de inhoud van een plan voldoende zijn om politieke of ambtelijke steun te krijgen. En bij die afweging spelen altijd meerdere belangen mee. Brigitta Methorst komt in haar onderzoek naar de dorpsplannen in de Achterhoek ook tot de conclusie dat informele communicatie geen grote rol speelt bij de invloed van dorpsbelangenorganisaties op de gemeentepolitiek²⁰. Een derde aspect is de houding van de lagere ambtenaren, waar groepen mee te maken krijgen bij acties of bij wijkoverleg. Enthousiaste ambtenaren motiveren de groep en vergroten het draagvlak binnen de gemeente.

Hamvraag is natuurlijk: hoe vergroot je de betrokkenheid van de gemeente? In de onderzochte casussen blijkt dat de gemeente bijvoorbeeld betrokken raakt als er voor haar ook een duidelijk voordeel in zit. Het is belangrijk dat de gemeente goede sier kan maken met een mooie molen, een succesvolle wijkontwikkeling, een tevreden bevolking. Dit is natuurlijk niet te beïnvloeden, maar plannen kun je soms zo presenteren dat ze samenvallen met de plannen van de gemeente. Daarnaast kan de groep een band met de gemeente proberen op te bouwen. Sympathie is niet af te dwingen, maar door een samenspel van andere factoren als deskundigheid en duidelijkheid in je doelstelling kun je wel waardering en vertrouwen opbouwen.

Nu de VRK. De VRK had goede contacten met een ambtenaar die verantwoordelijk was voor de ruimtelijke ordening. En ze heeft goede contacten met de wethouder voor ruimtelijke ordening en met sommige raadsleden. Ook heeft de gemeente erkend dat de voormalig landgoederen kwetsbare gebieden zijn. Er is dus sprake van betrokkenheid bij de gemeente. Die betrokkenheid is nog niet zo groot dat de gemeente meer doet dan randvoorwaarden stellen waarbinnen de eigenaren hun

²⁰ Colloquium van B. Methorst-Zijlstra, ter gelegenheid van de afronding van het onderzoek: 'Interactie in ontwikkeling: de rol van formele en informele communicatie in het interactieproces tussen dorpsbelangenorganisaties en gemeenten in de Achterhoek en Liemers.' Wetenschapswinkel, rapport 205, Wageningen.'

gang kunnen gaan. Dat extra stapje van de kant van de gemeente, dat blijft de grote uitdaging voor de VRK.

7.8 Bezwaar- en beroep als stok achter de deur

De VRK heeft geen mogelijkheid om bezwaar te maken tegen woningbouw op de Maretakgronden. De mogelijkheid om dat wél te kunnen bestempelde ik als een succesfactor. Uit de vier casussen komt echter een heel divers beeld naar voren. Twee groepen gebruiken de mogelijkheid en twee niet. De groepen die het wel benutten waarderen de mogelijkheid om hun stem meer kracht bij te zetten. Maar HWL, de meest actieve bezwaarmaker, relateert het effect van het instrument ook, door te zeggen dat bezwaar en beroep zelf niets oplossen.

Bij de bouw van het woonzorgcentrum stonden de gemeente en de omwonenden eigenlijk aan dezelfde kant. De gemeente stond ook niet positief tegenover nieuwe zorgcentra in haar gebied. Maar net als de VRK kon zij niets doen aan het bouwrecht dat al op de grond was gevestigd. Wat wel verschilt is dat de VRK in de afgelopen jaren veel moeite heeft gedaan om de eigenaren tot samenwerking te bewegen. Bij de protesten tegenover de gemeente en de eigenaar zou een bezwaarmogelijkheid tegen de bouw op de Maretakgronden meer gewicht in de schaal hebben kunnen leggen.

Nu is het woonzorgcentrum van de baan, doordat de grond is verkocht en de projectontwikkelaar zich heeft teruggetrokken. Maar de andere eigenaren hebben nog steeds plannen voor uitbreiding en maakten in ieder geval zomer 2004 nog geen aanstalten om zich gezamenlijk om het groen en cultuurhistorie te bekommeren. De VRK zal gebruik moeten maken van andere mogelijkheden om haar doel te bereiken. De VRK ziet zelf een duidelijke mogelijkheid via de gemeente. En om de druk op de gemeente uit te oefenen kom je toch weer terecht bij achterban en algemeen belang.

7.9 Goede kennis van de financiële mogelijkheden.

Bij de VRK casus was geld een factor van invloed. Maar ruime financiële middelen zijn niet door de partijen als een succesfactor aangevoerd. Geld speelt wél een grote rol. Bij HvO kocht de gemeente in voorbereiding op het nieuwe bestemmingsplan al terreinen op. Bij de alternatieve plannen die HvO opstelde werd altijd rekening gehouden met de financierbaarheid van de eisen. WIN zit nu in de fase dat de gemeente geld moet vrijmaken voor de samen met de gemeente ontwikkelde plannen en merkt dat het college terughoudend is. Voor het plan tot woningbouw wordt over publiek-private samenwerking nagedacht, zodat geldgebrek bij de gemeente geen belemmerende factor hoeft te zijn. Bij het HWL doet men veelvuldig een beroep op bedrijfsleven en subsidies van verschillende overheden om haar plannen te kunnen sponsoren. En de Sterremolen is bijzonder creatief geweest in het vinden van allerlei potjes voor haar molen. Op basis van de casussen kun je zeggen dat beschikbaarheid van geld zeker bijdraagt aan succes, maar dat het nooit eenvoudig te vinden is. En dat een zoektocht naar alternatieve geldbronnen en nadenken over de financierbaarheid van de plannen wezenlijk onderdeel uitmaakt van het werk van de initiatiefgroepen. Op basis van de casussen is de succesfactor beter te omschrijven als: goede kennis van de financiële mogelijkheden om je doelen te bereiken.

De VRK heeft bij het bedenken van plannen aandacht besteed aan de financiële positie van de eigenaren. Wat de situatie van de VRK gecompliceerd maakt is dat de VRK

tegenover de eigenaren niet in de positie is om zich met de oplossingen te bemoeien. Aan de andere kant kan ze geen geld voor haar eigen doelen verzamelen omdat de grond niet van haar is of van de gemeente. De VRK heeft ervoor gekozen een overkoepelend financieel voorstel te bepleiten bij gemeente en eigenaren. Als tweede strategie probeert ze via het onderzoek naar een gemeenschappelijke visie consensus tussen de eigenaren te bereiken.

Het is het waard om naar andere mogelijkheden te zoeken die de financiële druk van de plannen van de VRK zou kunnen verlichten. Is overdragen van de eigendom aan het Utrechts Landschap de enige financieel realistische mogelijkheid? Op welke voorwaarden is de provincie bereid geld te steken in de landgoederen? Is het mogelijk een mandaat te krijgen van de eigenaren om op zoek te gaan naar externe financiering van kleinere projecten, zoals de restauratie van de ijskelder of de ontwikkeling van wandelpaden over het terrein?

7.10 Persoonlijke sympathie en betrokkenheid overige belanghebbenden.

Sympathie en betrokkenheid van overige belanghebbenden blijkt een heel specifiek punt voor de VRK. Het gaat namelijk niet om de sympathie tussen groep en gemeente, maar of de mensen waar je iets van gedaan moet krijgen goed met elkaar kunnen opschieten. In de andere casussen deed zich geen vergelijkbare situatie voor. Daarom valt er op basis van de casussen niets zinnigs over zeggen.

7.11 Kunnen meedoen voordat besluiten vastliggen.

In hoofdstuk vier werd gesteld dat 'vroeg bij nieuwe ontwikkelingen meedoen' zou bijdragen tot het succes van een groep. Dit komt in hoofdstuk zes niet naar voren, maar 'tijd' speelt wel een rol bij de casussen. Kijk je naar HvO, dan zijn er al decennia lang plannen om het centrum opnieuw in te richten, dus vroeg is HvO er niet bij. Wel is ze direct ingesprongen op het huidige plan, waarin de gemeente eindelijk definitieve stappen leek te zetten om het centrum te renoveren. Verder stond ook de zalmvisserij al jaren leeg voordat HWL zich ermee ging bemoeien. Maar aan de andere kant heeft zij jaren gestreden voor behoud van het zoetwatergetijdegebied dat aan de oever bij de zalmvisserij heerste. En zodoende was ze bekend bij de gemeente, toen die er een alternatieve bestemming aan wilde geven. Sterremolen is opgericht nadat het kunstwerk was weggestemd door de bevolking. Tenslotte, voor het oprichten van WIN was er aanleiding namelijk de confrontatie tussen de bewoners en de gemeenteraad. Al men al valt op dat het tijdstip van meedoen wel belangrijk is, maar dat 'vroeg meedoen' te beperkt geformuleerd is. Het gaat niet zozeer om vroeg of laat bij een ontwikkeling betrokken te raken, maar om het moment waarop beslissingen nog niet onherroepelijk vast staan. Daarnaast gaat het ook niet alleen om het passieve 'meedoen' maar ook: wanneer stap je er zelf op af?

In het geval van de VRK waren er allerlei plannen ontwikkeld door de eigenaren, waar de VRK alleen nog maar op kon reageren. In die zin is ze zich laat in het openbaar met de toekomst van de landgoederen gaan bemoeien. Maar inmiddels zijn er belangrijke wijzigingen opgetreden. De Maretakgronden zijn verkocht, het woonzorgcentrum gaat niet door en er zijn directiewisselingen geweest bij verzorgingshuis Beukenstein, Stichting Kraaybeek en de St. OG Kraaybeekerhof. Je kunt zeggen dat er weer van alles open ligt. Bovendien heeft de gemeente laten

weten dat er voor de wijzigingen bij Stichting Kraaybeek en op de Kraaybeekerhof eigenlijk een nieuw bestemmingsplan moet komen. Dit kan opnieuw een moment zijn waarop de VRK kan inspringen en een rol kan meespelen.

7.12 Strategisch gebruik van de pers

Inzet van de pers, aan dit punt werd bij de VRK weinig aandacht besteed. In hoofdstuk vier staat het dan ook niet genoemd. Dat blijkt onterecht. Alle groepen schakelen bij tijd en wijle de pers in. HWL, Sterremolen en HvO doen dat actief, WIN veel gedoseerder. Inzet van de pers helpt volgens de eerste drie groepen. Overigens is door de selectie van goed gedocumenteerde en toegankelijke casussen in dit onderzoek de grote rol voor publiciteit al een beetje ingesloten in de keuze. Maar dat doet er niet aan af dat aan deze strategie succesvol is gebleken en het past in de rij met succesfactoren. Vooral het aspect dat je de mensen informeert en daarmee betrokken houdt is waardevol, maar het helpt ook om de politici onder druk te zetten. Deze kant van de zaak vindt men bij de gemeente vanzelfsprekend minder prettig.

Als de VRK de strategische keuze maakt om een grotere achterban op te bouwen, kan de pers daarbij een grote rol spelen. Het is wel zo dat een dergelijke activiteit heel wat voeten in de aarde heeft. Journalisten schrijven doorgaans niet positief in opdracht. Op basis van eigen nieuwsgaring kunnen hele andere artikelen in de pers verschijnen dan gewenst. Bovendien schrijft de pers als er iets te melden valt. Dus kiezen voor meer pers betekent ook activiteiten opstarten die persaandacht genereren. En daar moet wel menskracht voor zijn. Bovendien kan het conform WIN juist handig zijn om te wachten met publieke aandacht.

7.13 Veel tijd investeren

Tijd hebben en investeren is in hoofdstuk vier niet genoemd. In de later bestudeerde casussen wordt echter duidelijk dat het wel degelijk een grote rol speelt. Bij drie van de vier casussen was duidelijk dat er structureel veel tijd werd geïnvesteerd door een kleine groep mensen.

Dat is ook bijna onvermijdelijk wanneer je kijkt naar de activiteiten die volgens het overzicht aan het begin van het hoofdstuk bijdragen aan succes. Er zijn zoveel verschillende zaken waar een actiegroep op moet letten. Je moet netwerken opbouwen, een achterban informeren en betrokken houden, visie en strategie bepalen, proberen een ingang te vinden bij de gemeente voor je plan, een goed plan maken en dat professioneel presenteren. Alleen als de groep direct meedraait in een door de gemeente geaccepteerde overlegstructuur zoals bij WIN, is de tijdsinvestering geringer.

De VRK heeft voor bepaalde activiteiten gekozen, namelijk rechtstreekse beïnvloeding van de eigenaren en van de gemeenteraad en het college. Dit heeft na enkele jaren nog niet de gewenste resultaten opgeleverd. Als ze besluit tijd te steken in de andere succesfactoren die ik hierboven heb opgesomd, betekent dat denk ik dat ze meer tijd moet investeren. Meer invloed willen uitoefenen betekent nog meer inzet.

8 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Na een korte samenvatting van het voorgaande besluit ik het verslag met de conclusies en de aanbevelingen.

8.1 Samenvatting hoofdstuk 1 tot en met 7

De VRK kwam bij de wetenschapswinkel met de vraag hoe de eigenaren van enkele landgoederen en de gemeente tot een gemeenschappelijke visie konden komen over het beheer van de groene ruimte. Achterliggende vraag is: 'Hoe kunnen we partijen bijeen brengen en tot een gemeenschappelijke visie voor de landgoederen komen met het oog op behoud van het landgoed?' Uit die vraag van de VRK is een hoofdvraag en een onderzoeksvraag afgeleid. De hoofdvraag is: 'Wat kan de VRK leren van de successen van andere initiatiefgroepen?' De onderzoeksvraag: 'Welke factoren dragen er toe bij dat een lokale initiatiefgroep haar doel bereikt?'

Eerst is de casus van de VRK geanalyseerd en zijn factoren afgeleid die van invloed zijn op het succes van de initiatiefgroep. Daar kwamen twaalf mogelijke factoren uit naar voren. Vervolgens zijn vier casussen als vergelijkingsmateriaal geselecteerd en daaruit de succesfactoren bij die casussen opgesteld. Het resultaat was een lijst van tien succesfactoren. Deze lijsten zijn met elkaar vergeleken en besproken. In steekwoorden zijn deze factoren: meedenken, professionaliteit, heldere visie, netwerken, algemeen belang of achterban of draagvlak, eigendom, houding gemeente, wettelijke mogelijkheden, financiële armslag, persoonlijke sympathie, timing, pers inschakelen en tijd investeren. Punt voor punt zijn deze factoren besproken in hoofdstuk zeven en zo kwam een antwoord op de vraag wat succesfactoren zijn en wat de VRK daarvan kan leren.

Hieronder staan de conclusies van het onderzoek. Als eerste de conclusies over de vergelijking tussen de factoren uit hoofdstuk vier en geconstateerde succesfactoren uit hoofdstuk zes. De conclusies voor de VRK volgen daarna, in onderdeel 8.3. Per factor wordt aangegeven wat de sterke en zwakke punten zijn in de door de VRK gekozen strategie tot op heden in vergelijking met de geconstateerde succesfactoren.

8.2 Conclusies succesfactoren

De vergelijking van de potentiële succesfactoren met de tien factoren die uit de casussen naar voren komen, leert dat er veel overeenkomsten zijn. Zes factoren, die ik hier kort aanduid als meedenken, opleidingsniveau, visie, netwerken, achterban of algemeen belang en de houding van de gemeente spelen in alle gevallen een belangrijk rol. Deze factoren dragen bij tot succes. Bij netwerken en bij visie werden er bovendien meerdere argumenten aangegeven, waarom ze bijdragen tot succes. Verder blijken er enkele factoren van groot belang waar ik vooraf minder aandacht aan besteedde, namelijk het inschakelen van de pers en structureel tijd investeren. Bij drie van de vier groepen kwam dit als een belangrijke factor naar voren.

Sommige factoren spelen in de vier vergelijkende casussen een minder grote rol dan ik dacht. Dat is het geval bij persoonlijke sympathie en bezwaarmogelijkheden.

Persoonlijke sympathie tussen betrokkenen blijkt een punt te zijn dat erg specifiek is voor de VRK casus. Wat bezwaarmogelijkheden betreft, was de verwachting dat groepen er veel belang aan zouden toekennen. Slechts twee van de vier groepen doen dat, waarbij de groep die het meest gebruikmaakt van bezwaarprocedures het indirecte voordeel benadrukt.

Ook blijken twee potentiële succesfactoren, eigendom en financiële armslag onjuist geformuleerd te zijn. Het is niet de beschreven factor die effect heeft, maar een achterliggende reden. Bij eigendom is het belangrijker wat de instelling van de eigenaren is dan wie de eigendom heeft. En het gaat niet om de financiële armslag die iedere groep heeft. Dat is sowieso beperkt. Wat speelt is de mogelijkheid om alternatieve fondsen te vinden.

Een laatste conclusie is tegelijkertijd een relativering. Achterban en NIMBY, punten waar ik veel aandacht aan besteedde, blijken niet zo complementair als vooraf verondersteld. Het blijkt een veelgehoord verwijt aan het adres van de initiatiefgroepen die tegelijkertijd een algemeen belang verdedigen. Tot zover de conclusies over de succesfactoren in het algemeen. Wat volgt zijn de conclusies die voor de VRK belangrijk zijn en die het antwoord vormen op de vraag: wat kan de VRK leren van de andere casussen?

8.3 Conclusies ten behoeve van de VRK

De conclusies in dit onderdeel vloeien voort uit hoofdstuk zeven. Wat hier echter is veranderd is de volgorde waarin de onderdelen worden besproken. Uit de vergelijking in hoofdstuk zeven vloeien namelijk allerlei mogelijkheden voort voor de VRK. Maar het zijn wel mogelijkheden die gedragen moeten worden door strategische keuzes van de VRK. De onderstaande conclusies zijn daarom niet gerangschikt conform de bespreking in hoofdstuk zeven, maar rondom keuzemogelijkheden voor de VRK.

8.3.1 Samenwerking zoeken

Meedenken blijkt een belangrijke succesfactor van de overige initiatiefgroepen. De VRK wil dit graag maar heeft tot nu toe van de eigenaren en de gemeente niet echt de gelegenheid gekregen om mee te denken. Om deze patstelling te doorbreken zou de VRK haar benadering van de gemeente kunnen heroverwegen. In hoeverre is haar voorgestelde plan realistisch voor de gemeente? Wat zijn de struikelblokken en waar zit nog wel ruimte voor meedenken en een mogelijkheid voor samenwerken met de gemeente?

Wat betreft de financiële oplossing die de VRK voorstaat is er weinig enthousiasme bij de eigenaren te bespeuren. De creativiteit van de andere groepen laat zien dat het waard is om naar andere mogelijkheden te zoeken die de financiële druk van de plannen van de VRK zou kunnen verlichten. Is overdragen van de eigendom aan het Utrechts Landschap de enige financieel realistische mogelijkheid? Op welke voorwaarden is de provincie bereid geld te steken in de landgoederen? Is het mogelijk een mandaat te krijgen van de eigenaren om op zoek te gaan naar externe financiering van kleinere projecten zoals de restauratie van de ijskelder of de ontwikkeling van wandelpaden over het terrein?

Samenwerking zoeken kan heel strategisch en op de lange termijn bekeken worden. Maar ook op de korte termijn kan dit al tot acties leiden. De VRK benut al allerlei netwerken. Wat zij nog van de andere casussen zou kunnen leren is dat zowel de invloedrijke netwerken als de praktische contacten met de eigenaren, de huurders, gemeenteambtenaren van belang zijn.

8.3.2 Achterban vergroten of algemeen belang benadrukken

De gemeente is wel betrokken, zowel in de gemeenteraad als door een ambtenaar is uitgesproken dat de voormalig landgoederen kwetsbare gebieden zijn. Maar haar betrokkenheid is nog niet zo groot dat de gemeente meer doet dan randvoorwaarden stellen waarbinnen de eigenaren kunnen (ver)bouwen. Uit de andere casussen valt af te leiden dat de gemeente genegen is samen te werken met een groep met een grote achterban en / of gericht op het algemeen belang. Een van de keuzes kan zijn om het algemene belang duidelijk na te streven of de achterban te vergroten. Daarnaast kan een groter ledental ook de discussie rondom NIMBY naar de achtergrond verschuiven.

De casussen laten zien dat er heel verschillende manieren zijn waarop je draagvlak en achterban kunt nastreven. De VRK kan nagaan welke wijze zij het beste bij haar karakter en doelstelling vind passen. Ze kan in de buurt beginnen bij de zorgcentra en omwonenden in andere wijken, maar zich ook op heel Driebergen richten. Ook kan ze bij haar activiteiten zichtbaar maken dat ze een algemeen belang nastreeft. Bijvoorbeeld met project om wandelpaden over het terrein te ontwikkelen of deelname aan het project om de sprengen te helpen herstellen.

8.3.3 Naar buiten treden: de gevolgen

Als de VRK er voor kiest om een grotere achterban op te bouwen, kan de pers daarbij een grote rol spelen. Het is wel zo dat een dergelijke activiteit heel wat voeten in de aarde heeft. De pers schrijft als er iets te melden valt. Dus kiezen voor meer pers betekent ook activiteiten opstarten die pers aandacht genereren. En daar moet wel menskracht voor zijn. Bovendien, wil je een vertrouwensrelatie met de gemeente opbouwen dat moet je de pers niet als pressiemiddel gebruiken.

VRK is wat betreft presentatie en organisatie nog niet zo professioneel als de andere groepen. Als de VRK in de toekomst meer naar buiten treedt, moet ze naast de inhoud, ook aandacht besteden aan de presentatie en de interne organisatie.

Een derde consequentie van dat meer naar buiten treden is dat de VRK haar visie moet heroverwegen. De visie van de VRK is zo geformuleerd dat ze waardevol is voor het concentreren van activiteiten van de organisatie. Maar het lijkt er op dat de genuanceerde boodschap niet goed overkomt.. Terwijl een heldere boodschap ook belangrijk is voor het bereiken van de achterban.

8.3.4 Timing

Er zijn het afgelopen jaar belangrijke wijzigingen in de situatie opgetreden. De Maretakgronden zijn verkocht, het woonzorgcentrum gaat niet door en er zijn directiewisselingen geweest bij Beukenstein, Kraaybeek en de Kraaybeekerhof. Je kunt zeggen dat er weer van alles open ligt. Bovendien heeft de gemeente laten weten dat er voor de wijzigingen op de Kraaybeek en Kraaybeekerhof eigenlijk een

nieuw bestemmingsplan moet komen. Dit kan opnieuw een moment zijn waarop de VRK kan inspringen en een rol kan meespelen.

8.4 Aanbevelingen voor de VRK

Bovenstaande conclusies worden hieronder nader gepreciseerd en vertaald in concrete aanbevelingen voor de VRK. Weer is hier een indeling gekozen waar de aanbevelingen rondom de mogelijke keuzes worden gerangschikt.

Samenwerken

1. Onderzoek op welke voorwaarden de gemeente wel bereid is mee te werken. Wellicht dat in de voorbereiding voor het nieuwe bestemmingplan voor het gebied mogelijkheden zitten. Daarbij kan het onderzoek van Van Hees een belangrijke stap vormen.
2. Misschien zijn er andere lopende projecten van de gemeente of de provincie waar de VRK bij aan kan haken. Bijvoorbeeld het sprengenproject dat zich ook uitstrekt over de Kraaybeekerhof.
3. Probeer financiële ruimte te vinden om de doelstelling te bereiken. Mogelijk kan een mandaat van de eigenaren bijdragen om in hun naam fondsen voor de instandhouding van de belangrijke kwaliteiten van de landgoederen te werven. Waarschijnlijk gaat dit het beste met concrete projecten zoals wandelpaden en de ijskelder.
4. Kijk bij samenwerking niet alleen naar de netwerken waar je invloed op besluitvorming kunt uitoefenen maar ook naar de praktische contacten met de eigenaren, de huurders, gemeenteambtenaren.

Uitbreiding achterban of algemeen belang

5. Achterban uitbreiden of draagvlak vergroten is een serieuze optie voor de VRK om haar kans op succes te vergroten. De schaal waarop is afhankelijk van de ambitie van de VRK.. De directe omgeving van de zorgcentra, omwonenden in andere wijken, maar ook heel Driebergen kan een doelgroep voor de VRK zijn.
6. Algemeen belang is belangrijk tegenover de gemeente. Dit kan door lange termijn strategieën, maar ook korte termijn acties. Een project om wandelpaden over het terrein te ontwikkelen of deelname aan het project om de sprengen te helpen herstellen kan daarbij helpen.

Naar buiten treden

7. Verken de mogelijkheden om verder te professionaliseren.
8. Vereenvoudig de boodschap zo dat ze goed overkomt bij het algemene publiek.
9. Gebruik de pers meer, maar wel met beleid.
10. Alle inzet is een kwestie van tijd. Plan realistisch, maar besef ook dat bij de andere casussen tijd zelden een beperkende factor is geweest.

Timing

11. Vanaf november 2003 zijn er directiewisselingen geweest en hebben de Maretakgronden een nieuwe eigenaar gekregen. Dit kan het moment zijn om acties te ondernemen met als doel een stem te krijgen in de ontwikkeling van de plannen voor het terrein.

9 LITERATUUROPGAVE

Edelenbos, J. en R. Monnikhof (1998) Naar een hybride democratie? Spanning tussen interactieve beleidsvorming en het vertegenwoordigende stelsel, In: Edelenbos, J, R.Monnikhof (red.), 1998, Spanning in interactie, een analyse van interactief beleid in lokale democratie, Instituut voor Publiek en Politiek, Amsterdam.

Edelenbos, J. en R. Monnikhof (2001) Lokale interactieve beleidsvorming. Een vergelijkend onderzoek naar de consequenties van interactieve beleidsvorming voor het functioneren van de lokale democratie. Uitgeverij Lemma BV, Utrecht.

Groningen, Catharina L. van (1999) De Utrechtse Heuvelrug. De Stichtse Lustwarande, Buitens in het groen. Uitgeverij Waanders, Zwolle.

Jenkins, R.(1992) H4: Practice, Habitus and Field. In: Pierre Bourdieu. Routledge, London.

Maso, I. en A.Smaling (1998) Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie. Boom, Amsterdam.

Remmers, G., R. van Broekhuizen, J.D. van der Ploeg (2000) Initiatiefgroepen op het platteland: naar het creëren van koppelingen tussen praktijk en beleid. Beleidssamenvatting en beleidsaanbevelingen. Leerstoelgroep Rurale Sociologie Wageningen UR.

Veltman, W.F. (1973) Wat is anthroposofie? Uitgeverij Vrij Geestesleven, Zeist.

10 LITERATUUR TER INSPIRATIE

Referentie naar onderstaande literatuur vindt men niet in de tekst terug. Onderstaande artikelen en rapporten waren wel belangrijk bij de voorbereiding en gedachtevorming over dit onderzoek.

Alvesson, M. en K. Sköldbberg (2000) Reflexive Methodology. New vistas for qualitative research, Sage Publications, London.

Dekker, P. (red.) (2002) Particulier initiatief en publiek belang. Beschouwingen over de aard en toekomst van de Nederlandse non-profit sector. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.

Edwards, B., M.Goodwin, S.Pemberton, M.Woods (2001) Partnerships, power and scale in rural governance. In: Environment and planning C: Government and Policy. Vol. 19 pp 289-310.

Flyvbjerg, B. (2002) Bringing Power to Planning Research. One Researcher's Praxis Story. In: Journal of Planning Education and Research Vol. 21 pp 353-366.

Giddens (1976) New rules of sociological method. Hutchinson, London.

Goodwin, M. (1998) The Governance of Rural Areas: Some Emerging Research Issues and Agendas. In: Journal of Rural Studies, Vol 14, No.1, pp 5-12.

Laurense, M.S (1993) Literaire intolerantie: een onderzoek naar het hoe en waarom van het verschil tussen 'echte' en 'triviale' literatuur (en kunst) in het bijzonder naar aanleiding van het werk van Th.W. Adorno en P. Bourdieu, Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, Groningen.

Nijland, K. (2002) De Glind in de toekomst! Wetenschapswinkel rapport 183, Wageningen.

Perrow, C. (2001) 'The rise of nonprofits and the decline of civil society', in: H.K. Anheier (red.), Organisational theory and the non-profit form, Centre for Civil Society, London School of Economics and Political Science, Londen.

Remmers, G., R. van Broekhuizen, J.D. van der Ploeg (2000) Initiatiefgroepen op het platteland: naar het creëren van koppelingen tussen praktijk en beleid. Beleidsamenvatting en beleidsaanbevelingen. Leerstoelgroep Rurale Sociologie Wageningen UR.

Shucksmith, M. (2000) Endogenous Development, Social Capital and Social Inclusion: Perspectives from LEADER in the UK. In: Sociologia Ruralis, Vol. 40, No. 2, pp 208-218.

Thompson, J.B. (1991) Editor's Introduction. In: P.Bourdieu, 1991. Language and symbolic power. Polity Press, Cambridge, UK.

Vergunst, P.J.B. (2003) Liveability and Ecological Land Use, the challenge of localisation. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae, Agraria 373, Department of Rural Development Studies, Swedish University of Agricultural Sciences, Uppsala, Sweden.

Welch, R. (2002) Legitimacy of rural local government in the new governance environment. In: Journal of Rural Studies, Vol. 18, pp 443-459.

Windt, N.van der, G. Kolkman, G.Blom (2003) De Glind, Waar jeugd én toekomst telt. Een verkenning van de ruimtelijke ontwikkelingskansen van het jeugddorp De Glind. Wetenschapswinkel rapport 193, Wageningen.

BIJLAGE GEGEVENSVERZAMELING CASUSSEN

VRK

a. papieren of digitale bronnen

- Dorpsvisie (2000).
- Nota Inbreidingslocaties deel 1 en 2 (2003).
- Landschappelijke visie van Copijn (2001).
- Masterplan van BOB (2001).
- Aanzet tot pre-masterplan van de SSK (1999).
- Ontwikkelingsplan van de SSK (2002).
- Ecologisch rapport van Bureau van de Bijtel (2002).
- Notulen van de vergaderingen van het College van B&W, de raadsvergaderingen en commissievergaderingen van de commissie Ruimte en Groen van de gemeente Driebergen-Rijsenburg, via www.driebergen.nl
- Notulen en gespreksverslagen van de Vereniging Rondom Kraaybeek (2001 t/m januari 2004)
- Inzage in notulen projectgroep, waarin de stichting Kraaybeek, de LMS, de SOGK en de Seyster Veste zitting hadden en de gemeente toevoerder was.
- Krantenberichten uit de Stichtse Courant en het Utrechts Nieuwsblad vanaf grofweg begin 2000 tot en met medio 2004.

b. Mondelinge informatie / waarnemingen

- Interview dhr. Pieters, hoofd sector Ruimte, Wonen en Milieu van de Driebergen-Rijsenburg, 21 april 2004.
- Interview mw. Geraets, directeur van de Stichting Antroposofische ouderenzorg en de vier werkstichtingen 4 mei 2004.
- Aanwezigheid bestuursvergadering VRK, aanwezig dhr. R.van Mierlo, mw. I.de Groot, mw. M. Boom, mw. J.Sombekke, 24 mei 2004.
- Interview mw. L. Heerma van Voss, Platform groene Ruimte Driebergen, 29 juli 2004
- Interview dhr. R.van Mierlo, tot voor kort voorzitter van de VRK, 17 augustus 2004
- Vergaderingen begeleidingscommissie.

- Deelname aan drie werkateliers op 25 maart, 11 mei en 29 juni 2004.

Aanwezig 25 maart:

Mw. De Groot -VRK; Dhr. Lakke - VRK; Dhr. Visser -projectleider Maretakgronden, de Seyster Veste; Dhr. Bleijdenstein - beleidsmedewerker provincie Utrecht.

Aanwezig 11 mei:

Dhr. Lakke - VRK; Dhr. Pieters - gemeente Driebergen-Rijsenburg; Mw. Geraets - directeur Kraaybeek; Dhr. Waanders - consul Utrechts Landschap/ lid begeleidingscommissie;

Dhr. Rietveld - directeur SOGK/SSK.

Aanwezig 29 juni:

Dhr. Rietveld - directeur SOGK/SSK; Mw. Heerma van Voss - voorzitter PGRD; Mw. Honing - projectleider verbouwing Kraaybeek, de Seyster Veste; Mw. De Groot - VRK; Dhr. Lakke - VRK; Mw. Boom - VRK; Dhr. Everse - VRK.

Stichting Sterremolen

a. Papieren of digitale bronnen

- www.lombox.nl
- www.wijkraadwest.nl
- www.houtzaagmolen-de-ster.nl
- Leeuwen, B.van (1999), Houtzaagmolen De Ster. De opkomst, ondergang en wederopbouw van een molen in Utrecht. Klaas van Slooten uitgeverij. Groningen.

b. Mondelinge informatie

- Interview met dhr. G.v.d.Wal, lid van bestuur stichting Molenerf en stichting de Sterremolen, 25 mei 2004
- Interview met dhr. B. Verkroost, medewerker wijkteam Utrecht-west, gemeente Utrecht, 9 juni 2004.

Werkgroep Innovatie Nieuwerbrug

a. Papieren of digitale bronnen

- Zowizo (2003) Startdocument leefbaarheid Nieuwerbrug, 21 januari 2003
- www.nieuwerbrug.info
- www.bodegraven.nl
- www.kusee.nl/bodegraven
- Bodegraves Nieuwsblad 15 januari 2004
- R&G, 10 januari 2004
- R&G 17 januari 2004

b. Mondelingen informatie

- Interview met twee leden werkgroep WIN en burgemeester Borgdorff van Bodegraven, 4 juni 2004.
- Drie korte telefoongesprekken met WIN

Hart voor Oosterbeek

a. Papieren of digitale bronnen

- www.hartvoorooosterbeek.nl
- www.renkum.nl
- www.degelderlander.nl
- www.oosterbeek.nl

b. Mondelinge informatie

- Interview met dhr. R. de Koning, lid van Hart voor Oosterbeek, 25 juni 2004.
- Interview met dhr. van Waveren, wethouder Ruimte van de gemeente Oosterbeek, 26 juli 2004.

Hoekschevaards Landschap

a. Papieren of digitale bronnen

- Hoekschevaards Landschap, jaarverslag 2003.
- www.hoekschewaard-plaza.nl
- www.hwl.nl
- HWL nieuws, zomer 2004
- Visie op het Nationaal Landschap Hoeksche Waard, HWL.

- Diverse krantenartikelen uit de Kompas, lokaal nieuwsblad, 1993 en 1994.

b. Mondelinge informatie

- Interview met dhr. M. van den Hoogenhoff, beheerder van het bezoekerscentrum Klein Profijt van het Hoekschevaards Landschap in Oud-Beijerland, 28 juli 2004.
- Interview met dhr. J.Kievit, voorzitter van HWL, 13 september 2004.
- Interview met dhr. Neijensstijn, Projectleider regionale planologie, bedrijventerrein ontwikkeling en uitgifte, griffier van de raadscommissie Ruimte van gemeente Oud-Beijerland, 24 september 2004.